

Institutionen för socialvetenskap
Socionomprogrammet 210 hp

Straffbart eller inte?

En kvalitativ studie om socialsekreterare inom missbruk- och beroendes resonemang kring innehållet i debatten gällande avkriminalisering av narkotika för eget bruk.

Mikaela Larsson Ahlqvist & Abbe Laali
Examensarbete i socialt arbete, 15 hp
SOC63, VT 2022
Kandidatuppsats
Handledare: Magnus Johansson
Examinator: Anders Kassman

Sammanfattning:

Syftet med denna studie var att undersöka hur socialsekreterare som arbetar inom missbruk och beroende resonerar kring innehållet i debatten gällande avkriminalisering av narkotika för eget bruk. Val av datainsamling var semistrukturerade intervjuer med sju verksamma socialsekreterare inom missbruk- och beroende området. Empirin har bearbetats genom tematisk analys och analyserats utifrån stigmatiseringsteorin och totalkonsumtionsteorin. Studien visar att det inte finns någon enhetlighet i socialsekreterarnas åsikter och resonemang gällande området och att det likt debatten föreligger en polarisering även här. Resonemangen som fördes av socialsekreterarna i studien gick att koppla till tre olika åsiktsläger. Den prohibitionistiska linjen som förespråkar en fortsatt kriminalisering av narkotika för eget bruk, det restriktiva folkhälsoperspektivet som efterlyste ett mer allomfattande perspektiv kring frågan och den pragmatiska harm reduction linjen som menar på att en avkriminalisering av eget bruk hade varit ett steg i rätt riktning. Studien visar att den huvudsakliga fördelen som socialsekreterarna upplevde med en avkriminalisering av eget bruk hade varit att man minskar stigmatiseringen kring människor som lever med missbruksproblem. Den huvudsakliga nackdelen som identifierades var att tillvägagångssättet hade kunnat leda till en ökad acceptans för narkotika i samhället, vilket hade lett till att fler människor använder narkotika och att man hade fått fler narkotikarelaterade problem. Studien visade även att socialsekreterarnas åsikter kring området påverkats av det praktiska mötet med målgruppen och att detta bidragit till antingen en mer restriktiv eller mer liberal hållning i frågan.

Nyckelord: missbruk, socialsekreterare, narkotikapolitik, narkotikapolitiska debatten, stigmatisering, ökad acceptans, avkriminalisering.

“Punishable or not?”

A qualitative study of social workers in the field of substance abuse and addiction reasoning about the content of the debate regarding decriminalization of drugs for personal use.

Abstract:

The purpose of this study was to investigate how social workers in the field of substance abuse and addiction reason about the content of the debate regarding the decriminalization of drugs for personal use. The choice of data collection was semi-structured interviews with seven active social workers in the field of substance abuse and addiction. The empiric has been processed through thematic analysis and analyzed on the basis of the stigma theory and the total consumption theory. The study shows that there is no uniformity in the social workers' opinions and reasoning regarding the area and that, like the debate, there is a polarization here as well. The reasoning given by the social workers in the study could be linked to three different opinion camps. The prohibitionist line advocating the continued criminalization of drugs for personal use, the restrictive public health perspective calling for a more comprehensive perspective on the issue, and the pragmatic harm reduction line arguing that decriminalization of drugs for personal use would have been a step in the right direction. The study shows that the main advantage that the social workers experienced with decriminalization of drugs for personal use had been to reduce the stigma surrounding people living with substance abuse problems. The main disadvantage identified was that the approach could have led to increased acceptance of drugs in society, which would have led to more people using drugs and to more drug-related problems. The study also showed that the social workers' views on the area were influenced by the practical meeting with the target group and that this contributed to either a more restrictive or more liberal attitude on the issue.

Keywords: addiction, social workers, drug policy, drug policy debate, stigmatization, increased acceptance, decriminalization.

Innehåll

1. Introduktion	6
1.1 Inledning	6
1.2 Problemformulering	6
1.3 Syfte och frågeställningar	8
1.4 Relevans för socialt arbete	8
1.5 Förförståelse	9
1.6 Begreppsdefinitioner	9
2. Bakgrund	10
2.1 Den svenska narkotikapolitiken	11
2.2 Kriminaliseringen av narkotika för eget bruk	12
2.3 Den svenska narkotikakontrollen	12
2.4 Harm reduction	13
2.5 Debatten (argument för och emot)	15
2.6 Avkriminaliseringen i Portugal	18
3. Teorier	19
3.1 Stigma	19
3.2 Totalkonsumtionsteori	20
4. Metod	21
4.1 Beskrivning av metod	21
4.2 Urval	22
4.3 Generaliserbarhet	22
4.4 Genomförande	23
4.5 Databearbetning och transkribering	23
4.6 Forskningsetiska principer	24
5. Resultat	25
5.1 Informanterna	26
5.2 Synen på alkohol i jämförelse med narkotika	26
5.3 Effekter av kriminaliseringen	27
5.4 Effekter av avkriminalisering för eget bruk	29
5.5 Perspektiv	30
5.6 Framtiden	34
6. Analys	36
6.1 Stigmatisering	36
6.2 Ökad acceptans	38
6.3 Tre åsiktsmässiga läger	39
7. Diskussion & slutsatser	42
8. Referenslista	45

9. Bilagor	48
Bilaga 1: Informationsbrev	48
Bilaga 2: Intervjuguide	49

1. Introduktion

1.1 Inledning

Enligt Unionens narkotikabyrå EMCDDAs rapporter de senaste åren så framkommer det att Sverige är ett av de länder som ligger högst på listan inom Europa när det gäller narkotikarelaterade dödsfall, med fyra gånger högre genomsnitt än resterande EU (EMCDDA 2017:9), och i förhållande till befolkningens mängd hade Sverige under 2019 flest registrerade narkotikarelaterade dödsfall i hela Europa (Folkhälsomyndigheten, 2021). Trots nollvisionen i Sverige så rapporterar Centralförbundet för alkohol- och narkotikaanvändning att tillgängligheten och användningen av droger ökat under det senaste decenniet. Forskningen uppmärksammar även att den narkotikarelaterade vården ökat i antal inom både öppen- och slutenvården (CAN 2019). Socialdepartementen (2016) uppger att de narkotikarelaterade dödsfallen generellt har ökat kraftigt i Sverige sedan 2006 och att dödligheten hos personer med missbruk och beroende ofta används som ett mått på om de narkotikapolitiska insatserna som samhället har är lyckade eller inte. I jämförelse med andra länder påvisar Sverige dock avsevärt lägre siffror gällande hur många människor som någon gång i sitt liv brukat narkotika. Vidare ligger Sverige även bättre till när det gäller antalet ungdomar som brukar eller har testat narkotika (Socialdepartementet, 2016). Detta har gett upphov till en intensiv samhällsdebatt hos forskare och sakkunniga kring huruvida den svenska narkotikapolitiken är framgångsrik eller inte och vilka effekter den har på personer med missbruk- och beroendeproblematik. En stor del av debatten behandlar frågor kring kriminaliseringen av narkotika för eget bruk och vilka konsekvenser lagstiftningen har för människor som lever med beroendeproblematik. En annan del av debatten handlar om avkriminalisering av narkotika för eget bruk som har fokus på att minimera olika former av skador i samband med drogintag hos droganvändare.

1.2 Problemformulering

Vanligt förekommande argument i debatten är de positiva och negativa konsekvenser som den nuvarande narkotikapolitiken inbegriper och dess påverkan på individer som lever med missbruksproblematik. Ämnet är kontroversiellt inom beroendeområdet då det står i stor kontrast mot den nollvision som idag präglar Sveriges narkotikapolitik. Avkriminalisering av narkotika för eget bruk förespråkas enligt många forskare och sakkunniga som ett alternativ till dagens narkotikariktning, vilket de menar på kan möjliggöra ett bättre och drägligare liv för människor som lever med missbruk och minimera skador till följd av narkotikaanvändning. De som är kritiska till den nuvarande narkotikapolitiken hävdar att de ökade narkotikarelaterade dödsfallen är ett resultat av en misslyckad narkotikapolitik som bygger på en ideologi där nolltolerans ska gälla och menar att detta är ouppnåeligt. I en artikel från SVT betonar man Markus Heiling, professor i psykiatri och expert på beroendesjukdomar, som säger att det inte bör vara straffbart att använda narkotika. Han menar att när

man väl kommit långt i sitt missbruk så kommer inte ett straff att lyckas hjälpa personen ur beroendet. Det riskerar snarare att förstöra förtroendet mellan individen och samhället, vilket resulterar i att den som lever med beroendeproblematik inte söker vård och behandling när den faktiskt behöver det (Bergstedt, 2020). I en debattartikel från Aftonbladet skriver en grupp advokater och jurister om hur ansvaret för drogproblematik bör flyttas från rättsväsendet till sjukvården och att man bör avkriminalisera bruk av narkotika i Sverige. De menar att man med den nuvarande narkotikapolitiken utsätter narkotikabrukare för en kraftig stigmatisering, vilket driver individer med beroendeproblematik bort från vårdinsatser och istället för dem närmare antisociala grupper som förstärker en kriminell identitet. De menar på att man istället för att få adekvat vård och behandling så stämplas dem som brottslingar som bör straffas. De menar även att den rådande narkotikapolitiken leder till en resursfråga, där nödvändig tid och resurser går åt att hantera alla ringa narkotikabrott (De Basso m.fl., 2019). De som är positiva till den nuvarande narkotikapolitiken menar att en avkriminalisering av eget bruk hade inneburit en normalisering av narkotika i samhället och att en sådan lagändring i sin tur hade medfört en ökad användning av narkotika bland människor. De lyfter även fram att kriminaliseringen av eget bruk gör att man fångar upp fler människor i bruk- och missbruk, och att man istället behöver satsa på själva vården och behandlingen för människor som lever med denna problematik. I en debattartikel från SVD skriver Staffan Hübinette att en avkriminalisering av narkotika inte är lösningen på problemet, utan detta istället kommer att leda till ökad användning och mer problem. Han menar att det saknas vetenskapligt stöd att en eventuell avkriminalisering av eget bruk skulle reducera skadeverkningar, minska användning av droger eller förbättra folkhälsan (Hübinette, 2021).

I den polariserade debatten så upplever vi att åsikter och resonemang från socialsekreterare som arbetar med just missbruk- och beroende saknas. Vi upplever att socialsekreterarna i sitt nära arbete med målgruppen besitter viktig kunskap, expertis och erfarenhet som möjligtvis skulle kunna bidra till en bredare perspektivering i debatten. Vi tänker också att de åsikter och erfarenheter socialsekreterarna har gällande området är viktiga att lyfta fram för att på så vis kanske kunna bidra i utvecklandet av den svenska narkotikapolitikens utformning. Då socialsekreterarna arbetar i nära kontakt med människor som lever med missbruksproblematik så anser vi att deras resonemang borde uppmärksammas mer i frågan gällande avkriminalisering av eget bruk. Detta då de faktiskt är en av de yrkesgrupper som möter dessa människors verklighet och utifrån erfarenhetsbaserad praktik kan identifiera svagheter och styrkor inom sitt fält samt hur målgruppen faktiskt påverkas. Mot den bakgrunden är syftet för vår studie att undersöka hur socialsekreterare inom missbruk- och beroendevården resonerar kring innehållet i den narkotikapolitiska debatten gällande avkriminalisering av eget bruk.

1.3 Syfte & frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur socialsekreterare inom missbruk- och beroende resonerar kring innehållet i debatten gällande avkriminalisering av narkotika för eget bruk.

Frågeställningar:

- Hur resonerar socialsekreterare inom missbruk- och beroende kring debatten och de argument som förs gällande avkriminalisering av narkotika för eget bruk?
- Vilka fördelar respektive nackdelar upplever socialsekreterarna med en avkriminalisering för eget bruk?

1.4 Relevans för socialt arbete

Missbruk och beroendeproblematik är ett omfattande socialt problem som återfinns i alla delar av världen. Enligt WHO är missbruk och bruk av droger ett av de största hoten mot folkhälsan (SBU, 2015). Europeiska rådet (2022) beskriver narkotikamissbruk som ett socialt och komplext hälsorelaterat fenomen, vilket påverkar miljontals människor världen över. Vidare så menar de på att narkotikamissbruk kan innebära omfattande negativa konsekvenser för brukaren, dennes närstående och samhället. De belyser även att narkotikaanvändningen belastar samhället med stora kostnader och att det medför skador på folkhälsan och miljön.

CAN (2020) skriver i en rapport att 8,6 procent av Sveriges befolkning i åldrarna 17–84 använt narkotikaklassade preparat under 2017, vilket motsvarar 675 000 individer i samhället. Enligt rapporten används cannabis främst av män och i yngre åldrar. Män sticker ut även när det gäller användning av övriga narkotikaklassade droger som amfetamin och kokain. Rapporten visade även på att det råder en jämn fördelning mellan ålder och kön när det gäller bruk av icke-föreskrivna narkotikaklassade läkemedel. Vidare visar rapporten att 1,8 procent av befolkningen hade någon form av substansbrukssyndrom, vilket motsvarar cirka 140 000 personer.

Olsson (2011) skriver att narkotikaproblemet under de senaste femtio åren varit en debatterad politisk fråga och att bruket av narkotika i många fall har beskrivits som ett allvarligt hot mot välfärdssamhället och sinnebilderna för den framgångsrika svenska nationalstaten. Det politiska intresset för narkotikafrågan menar Olsson dock successivt svalnat av det senaste decenniet, vilket märks genom att den fått en betydligt mer undanskymd plats i valrörelserna än vad den tidigare haft. Han menar även på att man på senare tid kunnat identifiera en omsvängning i debatten där allt mer kritik mot den traditionella politiken förts och nya förslag på alternativa lösningar har presenterats (Olsson, 2011). Narkotikapolitikens utformning och ambitionsnivå påverkas av vilka ekonomiska resurser som anvisas och hur fördelningen sker mellan prevention, kontroll och behandling. Den politiska kampen rör både själva prioriteringen av området och hur insatserna ska fördelas mellan de tre insatstyperna. Socialtjänsten, sjukvården och polisens vardagliga arbete med människor som

använder narkotika i den enskilda kommunen tillhör också en del av narkotikapolitiken (Svensson, 2012). Socialsekreterare inom missbruk och beroende är ett av de yrken som har närmast kontakt med människor som lider av missbruksproblem. Det praktiska arbetet, mötet och det nära samarbetet med målgruppen samt socialsekreterarens uppgift att följa upp klienterna och deras mående förser socialsekreterare med en viktig kunskap gällande hur vård, politik och behandling bör formas. Deras erfarenheter utifrån gällande narkotikapolitik skulle kunna bidra och förbättra levnadsförhållandena för målgruppen. De insikter och kunskap som socialsekreterarna besitter om vad som är viktigt för att hjälpa målgruppen anser vi därför har stor betydelse och bör lyftas fram. Vi anser att de yrkeskunskaper, erfarenhet och den nära kontakt som socialsekreterarna har med målgruppen kan bidra till den pågående debatten gällande avkriminalisering av narkotika för eget bruk. Vi avser därför i denna studie att genomföra en kvalitativ studie där vi ämnar intervjua socialsekreterare inom missbruk- och beroende området för att lyfta fram deras resonemang och tankar gällande de argument som förs i den narkotikapolitiska debatten.

1.5 Förförståelse

Vårt intresse för ämnet grundar sig främst i läroplanen för vår egen utbildning där vi under termin fyra i delkursen Sociala problem och arbetsmetoder i socialt arbete fick lära oss mer om beroende, missbruk och narkotikapolitik. En av oss författare hade även sin verksamhetsförlagda utbildning på en beroendeenhet på socialtjänsten och kom därför också i kontakt med problematiken på nära håll. Under den verksamhetsförlagda utbildningen så kunde författaren av studien även lägga märke till att socialsekreterarna inom missbruk- och beroende vid flera tillfällen diskuterade kring avkriminalisering av eget bruk, vilket gjorde det ännu mer intressant att undersöka. När vi började vårt arbete med studien så hade vi författare olika ingångar i hur vi såg kring ämnet. En av oss var mer öppen till att en avkriminalisering av eget bruk skulle kunna vara en bra lösning för att komma tillrätta med narkotikaproblemet, medan den andra författaren var mer skeptisk till om tillvägagångssättet hade varit gynnsamt. Vi är medvetna om att de föreställningar vi haft om ämnet kan ha påverkat studiens utformning genom bland annat valet av litteratur, artiklar samt vår tolkning av resultatet. Genom att anslå vår förförståelse så hoppas vi däremot kunna minska denna effekt.

1.6 Begreppsdefinitioner

Narkotika

Narkotikabegreppet inkluderar ämnen av olika slag som antingen har en stimulerande eller dämpande effekt på centrala delar av hjärnans nervsystem och substanser som är psykedeliska eller hallucinogena, vilket har inverkan på sinnesupplevelsorna. Begreppet narkotika enligt svensk definition avser alla preparat som förekommer i läkemedelsverkets narkotikaförteckningar och all icke medicinsk användning av dessa är förbjudna (Johnson m.fl., 2017).

Narkotikapolitik

Svensson (2012) definierar begreppet narkotikapolitik som internationella och nationella lagregler och åtgärder som syftar till att reglera framställning, odling, smuggling, försäljning och användning av preparat som definieras som narkotika. Fortsättningsvis menar Svensson (2012) att narkotikapolitiken går att studeras på åtminstone tre nivåer: den retoriska nivån (debatten), den formella nivån (lagreglerna) och den praktiska (mötet mellan samhällsåtgärderna och individen).

Narkotikarelaterade dödsfall

Svensson (2012) definierar narkotikarelaterade dödsfall, där narkotikaanvändning pekas som en påverkande faktor av dödligheten. Det inbegriper dödsfall till följd av narkotikaförgiftning, överdos, självmord, trafikolyckor, våld och dödsfall som är relaterade till aids/hiv. I definitionen ingår även dödsfall hos personer med kroniska hälsoproblem, där kontinuerligt drogbruk orsakat dödsfall, ett exempel på detta är kroniska hälsoproblem som hjärt-och kärlproblem hos kokainbrukare.

Missbruk

Missbruk innebär att en person har en okontrollerad eller överdriven användning av någonting, vilket vanligtvis brukar vara narkotika, alkohol eller andra substanser som ger euforiserande effekter. Det innebär en kontinuerlig användning av något som har negativa sociala konsekvenser för användaren, men även för dennes närstående (Johnson m.fl., 2017).

Avkriminalisering av eget bruk

Begreppet avkriminalisering enligt Goldberg (2011) är ett begrepp som bör hållas isär från begreppet legalisering, då detta är två helt olika narkotikapolitiska åtgärder. Med avkriminalisering av eget bruk menar Goldberg (2011) att vissa typer av befattning med droger fortfarande bör ses som ett brott, men konsekvensen för den enskilde blir istället för straff, medicinska eller administrativa åtgärder. Vidare menar han på att syftet med avkriminalisering av eget bruk är att reducera narkotikapolitikens hämmande verkningar och samtidigt hålla fast vid kravet i FNs drog-konventioner.

Socialekreterare

Socialekreterare syftar i denna studie till personer som har socionomutbildning och arbetar med människor som har missbruk och beroendeproblematik.

2. Bakgrund

Följande avsnitt avser att presentera relevant bakgrundsinformation, kunskapsläge och tidigare forskning. Inledningsvis redogörs narkotikapolitiken och dess utveckling. Vidare syftar uppsatsen till

att kort redovisa om den svenska narkotikakontrollen och begreppet harm reduction. Fortsättningsvis ska för- och motargument som förs i debatten gällande avkriminalisering för eget bruk av narkotika presenteras. Sist så redogörs tidigare forskning kring avkriminaliseringen av eget bruk i Portugal.

2.1 Den svenska narkotikapolitiken

Narkotikapolitiken i Sverige började ta form under 1960-talet, då politiker och myndigheter började intressera sig allt mer för narkotikafrågan. Till följd av ett ökande rekreationellt bruk bland ungdomar och kriminella i Stockholm så började narkotikan ses som ett allt större samhällsproblem och under 1950-talet inleddes det därför en nyorientering inom området. Kontroll- och sanktionsstrategin fick därför mot 1960-talet gradvis övertaget i den svenska narkotikadebatten och efter ett omfattande utredningsarbete 1966-1969 så formulerades en förbudspolitisk modell, där allt icke-medicinskt bruk av narkotika skulle definieras som missbruk. Modellen innefattade tre delar: kontrollpolitik, narkomanvård och förebyggande insatser, som i stor grad fortfarande gäller idag (Johnson m.fl., 2017).

1968 infördes *Narkotikastrafflagen* (SFS 1968:64), vilket innebar att man kriminaliserade samma gärningar som tidigare hade varit förbjudna, nämligen försäljning av narkotika, illegal tillverkning, överlåtelse och illegalt innehav av narkotika. (Johnson m.fl., 2017). När narkotikastrafflagen stiftades fanns det ett tydligt mål om att göra en klar skillnad mellan tillverkare, försäljare och brukare av narkotika. Avsikten med narkotikastrafflagen var inte att den skulle försvåra eller hindra människor med missbruksproblem att söka vård (Träskman, 2011). Den stora förändringen med lagstiftningen var att man höjde straffvärdet ordentligt och fram tills 1972 höjdes straffen ytterligare (Johnson m.fl., 2017).

Efter 1980 blev narkotikakontrollen mer efterfrågeinriktad och de höga straffen för organiserad narkotikahandel bevarades, men rättsväsendets insatser började i högre grad ta mer fokus mot de enskilda brukarna (Johnson m.fl., 2017). Grundaren bakom denna politik var socialläkaren Nils Bejerot, även känd som narkotikapolitikens fader. Han menade på att bekämpningen av narkotika på utbudssidan inte var tillräckligt och så länge en efterfrågan existerar på illegal narkotika så skulle de importörer och storlangare som straffades alltid ersättas av nya på grund av de stora vinsterna. Vidare menar han att brukarna var den enda oersättliga förbindelsen i narkotikakedjan och att de illegala drogerna endast kunde stoppas i gatuledet (Johnson m.fl., 2017). För att implementera denna politik så kom riksdagen 1980 med nya direktiv om att innehav av narkotika för eget bruk skulle leda till åtal i stället för åtalsunderlåtelse. Detta resulterade i att rättsväsendets resurser styrdes mer mot småhandlare och konsumenter och polisen började ingripa direkt mot gatulagningen (Johnson m.fl., 2017).

De mest relevanta författningarna gällande den straffrättsliga kontrollen av narkotika är idag *Narkotikastrafflagen* (SFS 1968:64), *Lagen om kontroll av narkotika* (SFS 1992:860), *Lagen om straff för smuggling* (SFS 2000:1225) samt *Läkemedelslagen* (SFS 1992:859).

2.2 Kriminaliseringen av narkotika för eget bruk

Sedan 1988 kriminaliserades all hantering av eget bruk, vilket innebar att människor som använder narkotika kunde straffas med böter. Kriminaliseringen av eget bruk är en paternalistisk lagstiftning, det vill säga ett förbud som syftar till att skydda gärningsmannen mot sig själv (Johnson m.fl., 2017). Syftet med lagstiftningen var att sända ut tydliga signaler till samhället om att narkotika inte är accepterat (Socialdepartementet, 2016). Vidare syftade även lagstiftningen till att ha en preventiv funktion och framförallt bland ungdomar, vilket således skulle motverka att ungdomarna utvecklar beroende och kriminalitet (Socialdepartementet, 2016).

I förarbetena kring lagstiftningen diskuterades tre huvudsakliga invändningar mot kriminaliseringen av narkotika för eget bruk. Den första invändningen handlade om huruvida det är lämpligt eller inte att bestraffa människors beteenden gentemot sig själva. Den andra invändningen gällde polisens möjligheter att tillämpa lagstiftningen. En fråga som uppmärksammades särskilt var om polisen skulle ha rätt att ta urin- eller blodprov i samband med misstanke om narkotikabruk. Dessa tester ansågs vara osäkra och att sådana provtagningar dessutom skulle vara kränkande för den enskilda individen. Den tredje invändningen rörde sig om missbruksvården. Det befarades att kriminaliseringen skulle leda till att människor i missbruk skulle undvika att söka vård på grund av rädsla för att bli straffade. Denna fråga löstes i samband med lagstiftningen genom införandet av en särskild ansvarsfrihetsregel. Regleringen innebar att människor i missbruk skulle kunna undgå straff om hen underkastade sig vård istället (BRÅ 2000: 21).

1993 skärptes lagstiftningen ytterligare, vilket innebar att människor som använder narkotika kan få fängelsestraff i upp till sex månader (Socialdepartementet, 2016). Intentionen med lagändringen var att förhindra nyrekrytering av människor med missbruksproblematik genom tidiga upptäckter samt att förbättra möjligheterna till vård. Straffvärdet för eget bruk ansågs vara för lågt i förhållande till andra ringa narkotikabrott, i synnerhet till innehav för eget bruk. Då fängelse nu infördes i straffskalan fick polisen förutsättningar till att genomföra kroppsbesiktning i form av urin- och blodprov vid skälig misstanke om bruk av narkotika. Lagändringen resulterade i att den särskilda regeln om ansvarsfrihet för människor i missbruk som frivilligt sökte vård avskaffades (BRÅ 2000: 21).

I praktiken innebar kriminaliseringen av eget bruk av narkotika en tydlig ändring av den straffrättsliga kontrollen av narkotika, särskilt polisens kontroll genom att spaning blev allt mer fokuserad på människor som missbrukar (Träskman, 2011).

2.3 Den svenska narkotikakontrollen

Johnson m.fl, (2017) skriver att narkotikakontrollens grundidé är en stark straffrättslig repression, med totalförbud mot allt utom medicinsk narkotikahantering. Vidare så menar Johnson m.fl, (2017) att totalförbudspolitikerna som Sverige har leder till starka tillgångsbegränsande effekter och resulterar generellt till höjda narkotikapriser och minskat bruk, men också till att uppkomsten av illegala

marknader och organiserad brottslighet får fäste. Fortsättningsvis så säger Johnson m.fl (2017) att världens länder bygger på liknande principer, dock har Sverige i flera avseenden gått steget längre, bland annat vad gäller kriminaliseringen av eget bruk. Sverige uttrycks enligt Johnson m.fl (2017) vara det västland som fört den mest konsekventa politiken för att begränsa efterfrågan på narkotika genom polisinsatser, och stora resurser har satts in mot bruk, innehav och gatuhandel. Polisens resurser för att bekämpa narkotika har ökat stadigt sedan narkotika kriminaliserades för eget bruk på 1980-talet, och att minska tillgången på narkotika har under lång tid blivit en av polisens mest prioriterade uppgifter (Johnson m.fl., 2017). Efter att polisen år 1993 fått bättre möjligheter att utreda konsumtionsbrott genom att använda tvångsmässiga drogtester så har antalet lagföringar skjutit i höjden. Det framgår att ringa narkotikabrott, eget bruk/eller innehav av små mängder narkotika, står för nästan hela ökningen. Det framkommer även att antalet urinprovtagningar på misstänka ökade från 6000 till 38 000 mellan 1994 och 2013 (Johnson m.fl., 2017). Polisens prioriteringar av gatulagningsbrott leder till att det är människor med missbruk- och beroendeproblem som grips och åtalas i högre utsträckning än försäljare. Avsikten med den här typen av tillvägagångssätt är att hejda spridning av narkotika och förhindra nyrekrytering (Göransson 2011). Det starka fokuset på mindre allvarliga narkotikabrott som en rimlig polisär prioritering har tidigare varit uppe i diskussion. Polisforskaren Stefan Holgersson (2007) redovisade för flera år sedan att konsumtionsförbudet använts för att förbättra polisens statistik. För att kunna redovisa fler uppklarade brott så har poliser i flera fall hämtat in samma kända narkotikaanvändare för drogtester, ibland flera gånger i veckan. I normalfall så leder dessa ringa narkotikabrott till åtalsunderlåtelse eller böter, där människorna med missbruksproblematik saknar ekonomiska medel för att kunna betala dessa böter (Stefan Holgersson, 2007).

2.4 Harm reduction

Goldberg (2011) beskriver harm reduction (skademinimering) som ett mellanting mellan legalisering och prohibition. Han menar att skademinimering skulle även kunna, men inte behöver innebära avkriminalisering. I slutskedet av 1970-talet i Amsterdam började man formulera harm reduction, vilket bygger på psykosociala antaganden till orsaker bakom drogkonsumtion medan prohibitionister utgår ifrån den biokemiska teorier gällande orsaker till droganvändning. Enligt Goldberg (2011) finns det två uppfattningar inom harm reduction vars anhängare delar. Den ena är att människor som för in kemiska substanser i sina egna kroppar inte ska bestraffas däremot individer som begår brott mot andra bör bestraffas. Den andra uppfattningen är att tanken om att åstadkomma en totalt narkotikafri värld är omöjlig och därför bör vår riktlinje istället vara att i så stor utsträckning som möjligt minska och begränsa skador i samband med drogintag både för droganvändare och samhället. Riktade åtgärder på specifika skador är mer effektiva än sådana vars syfte är att åstadkomma ett narkotikafritt samhälle Goldberg (2011). Under 2009 fanns det 84 länder som antingen praktiskt eller genom olika

policy visade stöd för harm reduction, Kanada, Luxemburg, Portugal, Schweiz, Australien och Tyskland är några exempel (Goldberg, 2011).

Vidare skriver Goldberg (2011) att Harm reduction varken är ett program eller en policy utan en princip som menar att det är mer förnuftigt att lära sig att leva med drogmissbruk än att försöka utrota den. Med andra ord ska inte droger ses som ett hot och fara för samhället. Johnson m.fl., (2017) menar harm reduction insatser betonar att möta droganvändare i den livssituation hen befinner sig utan att ställa krav på drogfrihet utan istället kan drogfrihet vara ett långsiktigt resultat av insatser som eftersträvar att ge den enskilde en trygg livssituation och bättre hälsa.

Svensson (2012) skriver att Harm reduction uppbyggd av fyra grundidéer, det första är att droganvändning inte bör betraktas i moraliska utan istället i neutrala termer. Den andra är att droganvändare är en samhällsmedlem och medborgare och inte enbart ett föremål för åtgärder eller en avvikande individ. Tre, beprövad kunskap och vetenskap bör ligga till grund för narkotikapolicyn, inte dogmatism eller ideologi. Den fjärde handlar om att människors rättigheter och rättvisa bör respekteras i narkotikapolicy.

Vidare skriver Goldberg (2011) Harm reduction utgår från iden att det inte varken är det möjligt att förhindra förekomsten av droger i samhället och inte heller går det att förhindra att vissa människor kommer att bruka dessa. Principen menar inte att främja narkotikaanvändningen utan istället visa en acceptans att oavsett hur vi än agerar så kommer en del individer att ta droger och därför bör målet snarare vara att reducera skadeverkningar av narkotikan och inte att få människor att helt avstå från illegala substanser.

Goldberg (2011) skriver att prohibitionister i Sverige fick i början av 1900 talet till stånd en folkomröstning gällande totalförbud av alkohol som resulterade i att prohibitionsrörelsens förslag röstades ned med minimal marginal. Omröstningens utfall kan förklaras med att alkohol är starkt rotad i det svenska samhället och kulturen, vilket gör det omöjligt att förmå en större del av befolkningen att avstå från att förtära alkoholhaltiga drycker. Enligt Goldberg valde man att acceptera att oavsett hur vi än gör så kommer alkohol att finnas i samhället och drömmen om ett alkoholfritt samhälle övergavs av den dåvarande regeringen och alkoholpolitiken riktades på skademinimering i samband med alkoholbruk. Goldberg menar att den dåvarande alkoholpolitiken som tillämpades under merparten av 1900 talet är ett utmärkt exempel på välfungerande harm reduction. När femton välrenommerade forskare redogör för vad som fungerar i alkoholpolitiken, tas många av svenska åtgärder med i experternas skrift, vilket ger fog för att påstå att Sverige varit världsledande på området. Sveriges alkoholpolitik är grundad i harm reduction men inte narkotikapolitiken kan enligt Goldberg förklaras med att under 1960-talet, hade inte droger fäste i det svenska samhället och kulturen och därmed trodde många att det var både viktigt och möjligt att förhindra att narkotika blev kulturellt accepterade. Goldberg tycker att detta försvårar att begripa anledningen till att Sverige inte valt att tillämpa harm reduction på narkotikaområdet utan väljer en repressiv hållning i frågan. Det kan förklaras med att under 1960-talet, hade inte droger fäste i det svenska samhället och kulturen och därmed trodde många

att det var både viktigt och möjligt att förhindra att narkotika blev kulturellt accepterade. Den restriktiva inriktningen på framförallt alkohol, tobak och narkotikafrågan i Sverige har sina grunder i totalkonsumtionsteorin som menar att:

“Det finns ett empiriskt samband mellan per capita-konsumtion och problematik konsumtion, dvs. ju mer allmänheten dricker i igenomsnitt, desto fler alkoholproblematiker och desto allvarligare problem. En tolerant attityd och lätt tillgänglighet ökar konsumtionen såväl hos normalkonsumenterna som hos problematiker. Sociala normer som påbjuder låg konsumtion, samt juridiska och ekonomiska restriktioner som reglerar tillgången, reducerar riskerna för problematisk konsumtion. Dessa åtgärder minskar inte bara normalkonsumentens drickande utan även den alkoholberoendes konsumtion. En person med latent tendens till storkonsumtion dricker mindre i ett samhälle med låg konsumtion då flertalet människor hon umgås med är måttlighetskonsumenter och dessas dryckesvanor motverkar överdrifter. Individen får helt enkelt mindre utrymme för att dricka. En ökad tillgång leder till fler och allvarligare alkoholrelaterade skador (Goldberg, 2011, s. 156)”

Utgångspunkten varit att normaliseringen av droger i samhället skulle resultera i en konsumtionsökning i alla delar av befolkningen, vilket skulle innebära att fler blev beroende. Med anledning av detta verkade det rimligt att rikta in politiken mot nolltillgång och nolltolerans alltså en restriktiv narkotikapolitik (Goldberg, 2011). Trots nollvisionen är harm reduction ett betydelsefullt inslag i den svenska narkotikapolitiken, men på grund av att begreppet anses associeras till en drogliberal inställning och därmed inte används ofta i officiella svenska dokument, men i praktiken görs mer än vad som framgår i politiska dokument.

Till skillnad från nollvisionen innebär Harm reduction att minimera skadeverkningarna till följd av narkotikaanvändning, harm reduction är ett betydelsefullt inslag i den svenska narkotikapolitiken, men på grund av att begreppet anses associeras till en drogliberal inställning och därmed inte används ofta i officiella svenska dokument, men i praktiken görs mer än vad som framgår i politiska dokument (Johnson m.fl., 2017). Exempel på harm reduction insatser i Sverige är sprututbytesprogram och substitutionsbehandling. Sprututbytesverksamheter ger människor med missbruk som injicerar narkotika möjlighet att byta ut gamla kanyler och sprutor mot nya, detta för att minska spridningen av Hiv och Hepatit C. En del av verksamheterna erbjuder stödsamtal samt möjlighet att träffa läkare och barnmorska vid besöket (Johnsson m.fl., 2017). Substitutionsbehandling innebär föreskrifter av buprenorfin eller metadon och syftar till att klienterna ska bli drogfria, men genom åren har denna insats riktats in på skadebegränsning och det formella syftet med drogfrihet har tagits bort från verksamheternas riktlinje (Johnson m.fl., 2017).

2.5 Debatten

Argument för avkriminalisering av eget bruk

Kritiker mot den svenska narkotikapolitikens utformning betonar främst behovet av en revidering av dagens narkotikapolitik. De anser att det snart 30 år gamla målet om ett totalt narkotikafritt samhälle är omöjligt att uppnå och att det dessutom är kontraproduktivt, då en rad icke önskvärda konsekvenser uppstår som resultat av den. Konsekvenser de lyfter av den nuvarande politiken är många och innefattar bland annat inskränkningar i mänskliga rättigheter, orimliga kostnader för rättssystemet, humanitet och integritet samt öknings av social utsatthet och dödlighet bland personer med missbruksproblem (Olsson, 2017).

Ett argument som lyfts i debatten handlar om att människor, framförallt ungdomar, marginaliseras på grund av den nuvarande narkotikapolitiken. Gynnå Oguz (2017), tidigare departementsråd i socialdepartementet med ansvar för narkotikapolitiska frågor, skriver om de konsekvenserna människor som straffas för sitt narkotikabruk får. Hon lyfter bland annat hur människor som straffas för att ha brukat narkotika hamnar i belastningsregistret och på så vis marginaliseras. Personer som döms för att olovligt ha brukat narkotika hamnar i belastningsregistret hos polisen, vilket innehåller uppgifter om den som straffats för brott. Vidare så menar hon på att det inte finns någon tvekan på att narkotika är skadligt, men att man bör fundera kring om de rättsliga, sociala och ekonomiska konsekvenserna av kriminaliseringen står i proportion till brottets allvar och de potentiella skador som drogerna i sig medför (Gynnå Oguz, 2017)

Gynnå Oguz (2017) menar på att straffandet för att ha använt narkotika kan få förödande konsekvenser, speciellt för en ung människa. Detta då många arbetsgivare kräver utdrag ur belastningsregistret innan de erbjuder anställning. Även länsstyrelsen som beslutar om körkortstillstånd har rätt att kräva utdrag och kan besluta om spärrtid på upp till tre år. Vilket försvårar människors och framförallt ungdomars väg tillbaka in i samhället (Gynnå Oguz, 2017).

”Det faktum att svensk lagstiftning uttryckligen betraktar den som är narkotikaberoende som en brottsling medverkar till marginalisering av människor med mycket stora vårdbehov. Det gör att många drar sig för att söka hjälp” (Gynnå Oguz, 2017).

Gynnå Oguz hävdar att man borde avkriminalisera narkotika för eget bruk och istället satsa de frigörande polisresurserna på att komma åt de riktiga brottslingarna (Gynnå Oguz, 2017).

Ett annat argument som förs i narkotikadebatten är att den nuvarande narkotikamodellen har lett till att fokus från vård och behandling skiftats till rättsliga åtgärder. Under 2002 gjordes en uppskattning om hur resurser fördelades mellan vård-rättssystem och behandling, där resultatet visade att 75% av resurserna lades på polis och rättsväsende, 24% av resurserna satsades på vård och behandling och enbart 1% till förebyggande arbete (Goldberg, 2011).

En annan problematik som Goldberg (2011) lyfter avseende kriminaliseringen är att den leder människor i missbruk till riskfyllda handlingar. Man betonar att avsaknaden kontrollmyndigheter resulterat i att den illegala drogtillverkningen i större utsträckning innebär en mindre andel ren haltiga

droger då dessa droger späds ut med andra och ibland farliga substanser. Den illegala produktionen innebär att priser på narkotika går upp, vilket leder till att människor väljer att injicera för att få mer av drogens effekt, vilket i sin tur ökar risken för överdos och andra sjukdomar som hiv och aids.

Goldberg (2010) betonar också att den svenska narkotikapolitiken kan ha bidragit till ett ovanligt starkt stigma kring människor med narkotikamissbruk, och att detta således försämrat livsvillkoren för människor som lever med missbruksproblem.

Argument mot avkriminalisering av eget bruk

Aktörer som står fast vid att innehav eller användning av narkotika ska vara brottsligt poängterar riskerna som narkotika medför den enskilde och samhället. Deras argument består bland annat av de negativa skadeverkningar och konsekvenser som droger innebär. Goldberg (2011) och Blomqvist & Olsson (2012) lyfter de argument som används till fördel för den nuvarande narkotikapolitiken och kvarhållande av den. Ett argument som genomsyrat narkotikadebatten är att droger inte hör hemma i det svenska samhället och så ska det förbli. Detta är en betoning på att samhället inställer sig negativt till allt drogbruk och alla droger. Goldberg (2011) lyfter även ett annat argument som är vanligt förekommande i debatten, vilket menar att avkriminaliseringen av narkotika kommer leda till ökad konsumtion vilket i sin tur ökar de negativa konsekvenserna och dödligheten. Blomqvist & Olsson (2012) betonar ett annat argument som förs till fördel för nuvarande narkotikapolitiken att kriminaliseringen av narkotika för eget bruk är ett sätt att minimera efterfrågan på narkotika, förebygga att ungdomar dras till droger och genom brukarna kunna spåra distributörerna och tillverkarna.

Ett av argumenten som framhävs i narkotikadiskussioner är att användning av droger ger upphov till psykosor, försening eller rubbning under utvecklingsfasen hos ungdomar, det innebär en negativ inverkan på den känslomässiga eller sociala mognaden hos speciellt ungdomar. Till följd av narkotikabruk blir den enskilde drabbad av amotivationssyndromet, vilket innebär att individen får det svårt att ta tag i saker, och narkotikatestande lockar till tyngre droger, vilket visar på att droger inkluderar stora risker för beroende och därför ska innehav eller narkotikabruk ska vara en kriminaliserad handling, vilket avskräcker människor från att testa droger (Goldberg, 2011).

Ett tredje argument emot en legalisering är att det finns en risk att människor istället för att ta tag i sina problem och lösa de och därigenom växa som individer, vänder sig till droger som lösning, det inbegriper att utveckling av personlig mognad stagnerar (Goldberg, 2011).

Förespråkare för kriminalisering menar att om man avkriminaliserar narkotika, kommer konsumtionen oundvikligt att öka avsevärt och likaså ökar de negativa konsekvenserna och dödligheten. En ökad drogkonsumtion leder till ökad sämre hälsa, ökade olycksfall på arbetsplatser, sämre arbetsförmåga hos arbetstagarna samt ett eftersatt föräldraskap och slutligen stora kostnader för samhället. Narkotikarelaterat våld kommer att öka och konsekvensen blir att de mest utsatta grupper drabbas värst. Utifrån moraliska aspekter poängterar förespråkare för kriminalisering av narkotika

vikten av att samhällsmedborgare förhåller sig till de givna samhällets lagar, droganvändning är inte enbart att bryta mot lagen utan den sker på bekostnad av förpliktelser gentemot arbetsgivare, familj och samhället vilket inte är moraliskt försvarbart (Goldberg, 2011).

2.6 Avkriminaliseringen i Portugal

Portugal är ett av de länder som gjort en större reformering i sin narkotikapolitik för att försöka minska sina drogrelaterade problem. Landet hade under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet stora problem med bland annat höga antal HIV-smittade och ett utbrett heroinmissbruk. Man uppskattade vid tidpunkten att landet hade runt 100 000 människor som injicerande heroin (Andersson, 2020).

År 2001 så avkriminaliserade Portugal allt bruk och innehav av narkotika. Det innebar att det inte längre var olagligt att vara påverkad eller inneha mindre mängder narkotika för eget bruk. Istället för att straffas, får personen en kallelse till en lokal rådgivningskommission som består av en person med juridisk bakgrund, en person från hälsosektorn samt en socialarbetare, vars uppgift är att utreda huruvida ett drogproblem föreligger och isåfall hur allvarligt det är (Johnson m.fl., 2017). Den förändrade lagstiftningen var en del av en stor reform där man också utöver lagändringen, satsade stora pengar på vård och behandling. Budgeten för insatser relaterade till narkotika dubblades under reformen (Andersson, 2020). En stor anledning till att man valde att genomföra den här typen av lagändring var till följd av den rådande sociala exkluderingen och marginaliseringen som skedde av människor i missbruk. Man ansåg att kriminaliseringen av narkotika var en stor bidragande faktor till den sociala marginaliseringen och exkluderingen av människor med narkotikamissbruk (Hugh & Stevens 2010).

Den lättande kontrollen har enligt flera studier visat sig vara positiv på narkotikasituationen i Portugal. Forskning tyder på att narkotikabruket har sjunkit i befolkningen som helhet (EMCDDA 2017) och att det problematiska bruket av narkotika minskat kraftigt, samtidigt som fler människor söker hjälp och behandlas för sitt missbruk. Det framkommer även att färre personer arresteras och fängslas för narkotikarelaterade brott och att de narkotikarelaterade dödsfallen minskat drastiskt sedan avkriminaliseringen infördes (Hugh & Stevens, 2010).

I en rapport skriven av Andersson (2020) framkommer dock att det inte verkar vara avkriminaliseringen i sig som är den avgörande faktorn för den positiva framgången för Portugals narkotikapolitik. Slutsatserna menar på att det finns andra faktorer som har varit utstickande i reformeringen av politiken, bland annat en snabb och samordnad satsning på vården, andra sociala insatser och det faktum att populationen av heroinanvändare från 80-talet åldras. Rapporten menar även att den narkotikarelaterade dödligheten minskade kraftigt efter reformerna, men att den ökat gradvis igen efter 2005. Man kan även se en ökande användning av cannabis bland skolungdomar i Portugal. Dock belyser man det faktum att hiv-smitta kraftigt har minskat sedan reformen, och att

avkriminaliseringen sannolikt har bidragit till ett bättre bemötande av människor som använder narkotika, framförallt inom vården (Andersson, 2020).

3. Teorier

I detta avsnitt presenteras de teoretiska ramverk som vi ämnar använda i vår analysdel att presenteras. Informanterna resonerar i studien gällande avkriminalisering av narkotika för eget bruk och betonar bland annat stigmatisering av människor i missbruk som ett argument för sina ståndpunkter. Vidare resonerar informanterna om hur en avkriminalisering av narkotika kan resultera i en mer ökad acceptans och narkotikaanvändning, som i sin tur leder till fler och svårare narkotikarelaterade problem. Detta kan tolkas utifrån totalkonsumtionsteorin som utgår ifrån att en mer tolerant attityd resulterar i högre totalkonsumtion, vilket i sin tur leder till fler och allvarigare skador. Med utgångspunkt i informanternas ståndpunkter och resonemang bedöms teorierna vara relevanta för studien.

3.1 Stigmatisering

Goffman (2020) skriver att stigma handlar om att vissa människor saknar socialt erkännande och att det grundar sig i en oförmåga hos individer som inte kan svara upp mot identitetsvärden som värdesätts i samhället. I Goffmans texter om stigma fokuseras det på människors strävan efter socialt erkännande, men menar på att den är knuten till dels samhällsvärden och dels den enskildes möjligheter att leva upp till och eller dölja sina stigmat, vilket är en förutsättning för den sociala interaktionsordningen. Goffman (2020) betonar att stigma är ett missgynnande av den enskilde eller en grupp människor och stigmatisering är sammankopplad i relation mellan den som nedvärderar och den stigmatiserade. Stigma leder till att en individ eller människor inte accepteras av det omslutande samhället utan saklig grund och i stället uppstår stigma ur felaktiga uppfattningar eller stereotyper. Långvarigt stigma kan orsaka att en individ inte blir accepterad av samhället (Goffman, 2020). Goffman utgår ifrån att det är medlemmar i ett samhälle som bestämmer vilka egenskaper och beteenden som uppfattas som avvikande och därav stigmatiserande, medlemmarna utifrån sin uppfattning om andra egenskaper placerar de i olika fack, därför skiljer det sig gällande vad som anses avvikande eller normalt i olika situationer. I sin analys av stigma utgår Goffman från tre identiteter, ena identiteten benämner han social, den andra för personlig och den tredje benämns jag identitet. Han betonar att social och personlig identitet bygger på förväntningar och definitionen andra har på individen, medan jag identitet handlar om hur individen faktiskt ser på sig själv. Sättet att se på sig själv kan komma att skilja sig från den sociala och personliga identiteten då de två sistnämnda är tillskrivningar från samhällets sida. Att vara stigmatiserad är inte fördelaktigt för den stigmatiserade och kan innebära att hen umgås i kretsar med andra människor som har ett stigma (Goffman, 2020). Stigma leder till att en individ eller människor inte accepteras av den omslutande samhället och många

gångar saknar det sakliga grund, utan i stället uppstår det ur felaktiga uppfattningar eller stereotyper. Ibland blir inte en individ helt accepterad av samhället till följd av ett långvarigt stigma (Goffman, 2020).

3.2 Totalkonsumtionsteorin

Totalkonsumtionsteorin är en samhällsorienterad teori som används för att förklara alkoholkonsumtionens effekter i olika länder och regioner. Teorin lanserades i mitten av 1970-talet av WHO och bygger på ett grundantagande om att samhällen präglas av kollektiva dryckeskulturer. Med det menas gemensamma dryckesnormer som påverkar olika konsumtionsgrupper på ett likartat sätt.

Forskare har kunnat fastslå samband mellan totalkonsumtionen och ett flertal alkoholrelaterade skador, såsom alkoholrelaterad dödlighet och sjuklighet till rattfylleri och misshandel.

Totalkonsumtionsmodellen har haft ett stort inflytande i de nordiska länderna och utgör den teoretiska grunden för den svenska alkoholpolitiken, vars syfte är att få ner konsumtionen genom att ha höga alkoholskatter och andra tillgångsbegränsade åtgärder. Modellen ligger även till grund för det statliga alkoholmonopolet som Sverige idag har. Teorins centrala tes är att den totala alkoholkonsumtionen i ett samhälle har en avgörande betydelse för antalet högkonsumenter och alkoholskador (Johnson m.fl., 2017). De grundläggande idéerna inom teorin enligt Goldberg (2010) är att det finns ett empiriskt samband mellan per capita-konsumtion och problematisk konsumtion, vilket innebär att ju mer samhället i snitt konsumerar alkohol, desto fler och allvarigare alkoholproblem kommer vi att ha. En annan grundidé är att en mer tolerant attityd och lättare tillgänglighet medför en ökad konsumtion hos såväl normalkonsumenterna som hos problemkonsumenterna. Även sociala normer som dekreterar låg konsumtion samt ekonomiska och juridiska restriktioner som reglerar tillgång, är något som teorin menar minskar riskerna för problematisk konsumtion. Teorin syftar även på att en ökad tillgång av alkohol leder till fler och allvarigare alkoholrelaterade skador (Goldberg, 2010). En individ som har latent tendens till att utveckla alkoholmissbruk dricker mindre när denne befinner sig i ett samhälle med låg konsumtion då flertalet av människorna i personens närhet är måttlighetskonsumenter och deras dryckesvanor motverkar på så sätt överdrifter. Individen får därför mindre utrymme för att dricka och utveckla ett större missbruk.

Genom att applicera totalkonsumtionsteorin på narkotika så blir det rimligt att anta att det föreligger risker kring att avkriminalisera eller legalisera narkotika. Genom att utgå ifrån teorin så skulle dessa narkotikapolitiska åtgärder kunna leda till en reell ökning av antalet problematiska narkotikakonsumenter i samhället. Detta då avkriminalisering av narkotika för eget bruk hade kunnat leda till en mer ökad acceptans och toleranter attityd gentemot droger, som i sin tur medför en ökad narkotikakonsumtion i samhället. En ökad narkotikakonsumtion hos normalkonsumenterna medför även en ökad konsumtion hos problemkonsumenterna, vilket skulle kunna leda till fler och allvarigare narkotikarelaterade problem. Teorin syftar även på att åtgärder som minskar normalkonsumentens drickande även reducerar problematikernas konsumtion (Goldberg, 2010). Kriminaliseringen av

narkotika för eget bruk skulle därav kunna ses som en åtgärd som reducerar normalkonsumenternas narkotikabruk, vilket i sin tur även minskar det problematiska bruket av narkotika.

Med hjälp av dessa teorier så avser vi i vårt analysarbete komma närmare socialsekreterarnas tankar, resonemang och åsikter kring den narkotikapolitiska debatten och de argument som förs gällande avkriminalisering av eget bruk.

4. Metod

I detta avsnitt redogörs vårt val av metod samt hur vi genomfört vår studie. Vi kommer även att redogöra för vilket urval som gjorts i studien samt presentera databearbetning och de etiska överväganden som gjorts i under studiens gång. Avsikten är att beskriva och redogöra för de val och överväganden som gjorts, vilket har varit av betydelse för studiens utformning.

4.1 Beskrivning av metod

Studien ämnar att undersöka hur socialsekreterare inom missbruk- och beroende resonerar kring innehållet i den narkotikapolitiska debatten gällande avkriminalisering av eget bruk. Vidare är studien av en kvalitativ och induktiv natur där intervjuer av sju socialsekreterare som arbetar inom missbruk- och beroende har varit tillvägagångssättet. Bryman (2018) menar att med en induktiv metod resulterar forskningsinsats i olika teorier, vilket innebär att forskarna drar generaliserbara slutsatser utifrån intervjudata eller observationer. För att besvara studiens syfte och frågeställningar var det lämpligt att utgå ifrån en kvalitativ metod. Aspens (2011) menar att den kvalitativa strategin bygger på att generera en djupare förståelse av ett visst fenomen, frågor, normer, nyanser och yttranden vilket passar studiens syfte. Centralt inom den kvalitativa metoden är enligt Bryman (2018) det som berättas av informanterna och därefter läggs fokus på tolkning och förståelse av berättelser, vilket skiljer sig från den kvantitativa metoden som fokuserar på kvantitet, frekvent och mätningar. Kvalitativt material som inbegriper erfarenheter, åsikter eller yttrande kan inte mätas, därför har valet varit att inte använda den kvantitativa strategin i studien.

Syftet med den kvalitativa intervjun är att identifiera och upptäcka egenskaper och beskaffenheten hos något, exempelvis den intervjuades livsvärld eller dennes uppfattningar om ett särskilt fenomen (Patel & Davidson, 2011).

En kritik mot metoden bygger på att kvalitativ forskning anses vara subjektiv. Kritikerna betonar att kvalitativa resultat bygger dels på forskarens tycke om vad som är betydelsefullt och viktigt och dels på det relationella förhållandet som byggs under forskningsprocessen med informanter (Bryman, 2018)

För att genomföra studien har semistrukturerade intervjuer varit aktuellt. Med detta menas att forskaren genomför sina intervjuer utifrån en sammanställd intervjuguide där utgångspunkten är ett visst antal givna frågor eller teman som berör det man ämnar undersöka. Den semistrukturerade

intervjun inleds oftast med öppna och lättsamma frågor, som sedan övergår till frågor som är av en mer strukturerad och djup karaktär (Bryman, 2018). Semistrukturerade intervjuer möjliggör att forskaren under intervjun kan ställa följdfrågor till informanten, vilket bidrar till ett fylligare resonemang och kan fånga intressanta aspekter av det som berättas och forskaren får således möjlighet att fånga idéer och intryck som kan vara av intresse för studien (Bryman, 2018). Förtjänsten i intervjumetoden kan tolkas som en svaghet för att i semistrukturerade intervjuer konstruerar forskaren på förhand en intervjuguide med olika teman och frågor för att kunna besvara syftet med sin studie. Med anledning av att forskaren redan har bestämt vilka aspekter hen ska fokusera på, så menar Aspers (2011) att detta kan leda till att forskaren missar att fånga upp viktiga inslag, idéer eller intryck då fokus ligger på att besvara studiens syfte.

4.2 Urval

Urvalet för denna studie är målstyrd utifrån den forskningsfråga som ämnas att undersöka. Bryman (2018) menar att ett målstyrt urval innebär att urvalet av respondenter bestäms utifrån den eller de forskningsfrågor som ska besvaras. Forskningsfrågan blir därför vägledande i urvalet genom att man väljer de enheter som är mest relevanta för studiens genomförande.

Då avsikten är att undersöka hur socialsekreterare inom missbruk- och beroende resonerar kring innehållet i debatten gällande avkriminalisering för eget bruk så har fokus varit på att få kontakt med personer som arbetar inom just detta fält. För att komma i kontakt med informanter så har vi skickat ut mejl bestående av informationsbrevet (se bilaga 1) till stadsdelsförvaltningar i stor Stockholm och kranskommunerna Solna, Sollentuna, Täby, Södertälje, Sundbyberg, Upplands-Bro, Järfälla och Huddinge samt skickat ut en förfrågan i en särskild grupp på Facebook där medlemmarna består av professionella som arbetar inom missbruk och beroendevården. I denna studie har även ett snöbolls/kedjeurval gjorts. Bryman (2018) definierar snöboll/kedjeurval som när urvalet görs genom att forskaren inledningsvis tar kontakt med ett mindre antal människor som besitter kompetens till att besvara studiens frågeställningar och sedan nyttjas dessa för att komma kontakt med ytterligare respondenter.

Vidare utgörs informanterna av sju verksamma socialsekreterare inom missbruk- och beroende med varierande yrkeserfarenhet, ålder och kön. Samtliga informanter arbetar med myndighetsutövning inom socialtjänsten och samtliga är utbildade socionomer.

4.3 Generaliserbarhet

Kvantitativa forskare har riktat kritik mot de undersökningsresultat som kvalitativa metoder producerar. De menar att resultatproduktionen i metoden är beroende av sin kontext, vilket begränsar generaliserbarheten för andra situationer (Bryman, 2018). I och med att empirin i studien bygger på sju socialsekreterares resonemang kring innehållet i debatten om avkriminalisering av narkotika för eget bruk, så är studien medveten om att resonemangen inte går att generalisera. Informanternas

åsikter och tankar och sätt att resonera avser de själva och studien kan inte anta att andra socialsekreterare inom samma fält skulle ha samma åsikter och resonera på samma sätt. Intentionen i studien har varit att undersöka hur ett antal socialsekreterare inom missbruk- och beroende resonerar kring innehållet i debatten om avkriminalisering av eget bruk och vilka svar de har till forskningsfrågorna. Bryman (2018) skriver om teoretisk generalisering, vilket är ett sätt att avgöra kvalitativa studiers generaliserbarhet genom att se hur insamlad empiri har relaterats till valda teorier och vilka slutsatser som dragits. De aktuella slutsatserna vi dragit är utifrån empirin och teorierna, där ambitionen är att kunna åstadkomma teoretiskt generaliserande bedömningar.

4.4 Genomförande

Informanterna kontaktades via E-post och fick ta del av ett informationsbrev (se bilaga 1) samt en presentation av hur intervjufrågorna skulle se ut (se bilaga 2). Detta är för att underlätta för intervjupersonerna och så att de således kan skapa sig en större inblick och förståelse kring studiens syfte, utformning och användningsområde. Målet med informationsbrevet var även att ge informanterna möjlighet till att förbereda sig och ta ställning till sitt medverkande. Vidare tog intervjuerna mellan 30-45 minuter och dem genomfördes både fysiskt på informanternas arbetsplats och med hjälp av den digitala plattformen Teams. Totalt gjordes sju intervjuer varav fyra intervjuer genomfördes digitalt, samt tre intervjuer hölls fysiskt på informanternas arbetsplats. Valet att använda den digitala plattformen Teams utgick dels utifrån geografiska aspekter då en av informanterna var bosatt i en annan stad, men också med hänsyn till informanternas egna utrymme till att få bestämma själva utifrån deras bekvämlighet. Detta var för att underlätta deras medverkan i studien.

I början av varje intervju presenterades syftet av studien återigen samt de etiska riktlinjer som studien ämnade att förhålla sig till under studiens gång. Informanterna blev tillfrågade om de gick med på att bli inspelade, vilket de alla godkände. Sex av intervjuerna spelades in genom mobilfunktionen Röstmemo. Vid ett intervjutillfälle antecknades det som sagts för hand, på grund av tekniska problem. Under detta intervjutillfälle när informanten besvarade frågor eller när hen diskuterade och utvecklade sitt resonemang, blev korta pauser aktuellt för att åstadkomma konkreta och autentiska anteckningar.

Intervjuerna bestod huvudsakligen av två delar. Den första delen innehöll mer lättsamma frågor kring informanternas utbildningsbakgrund, ålder och erfarenhet. Detta var för att ge en bättre grund inför analysarbetet, men även för att förbereda och värma upp till diskussion. Den huvudsakliga delen bestod av åtta grundfrågor som stimulerade informanterna till att beskriva och resonera. Följdfrågor och spontana frågor ställdes i samband med att informanterna diskuterade sina svar, vilket syftade till att få en djupare och bredare förståelse kring deras resonemang.

4.5 Transkribering och databearbetning

Som tidigare nämnt har alla våra informanter gett samtycke till inspelning i samband med intervjuerna. Intervjumaterialet har transkriberats i detalj efter varje genomförd intervju. Bryman

(2018) skriver att man inom kvalitativ forskning är intresserad av informanternas berättelse och hur det berättas, vilket betonar vikten av att en noggrann redogörelse av utbyten som inbegripit i intervjun. Fortsättningsvis menar han att transkribering av intervjuer tar tid och det därmed är av stor vikt att forskarna planerar för det (Bryman, 2018).

Databearbetningen sattes igång efter att transkriptionerna fått vila ett par dagar. Vi gick igenom transkriberingarna noga för att bilda oss en uppfattning och komma närmare materialet. Indexering eller kodning utgör startpunkten för kvalitativt analysarbete av den insamlade datan. Forskarna kodar sitt material genom att gå igenom och läsa hela sin insamlade data noga och parallellt notera återkommande ord, begrepp eller viktiga och intressanta uttryck som har relevans för studiens syfte och frågor (Bryman 2018). En svaghet i kodning anses vara att man kan missa helheten av berättelsen då forskaren under processen tar ut begreppet och mindre delar (Bryman, 2018). Vid kodning utgick vi ifrån att identifiera återkommande ord, begrepp och sådant som kunde ha relevans för vår studie. Följande ord och begrepp fann vi ur vår data: avkriminalisering, sjukdom, legalisering, alkohol, stigmatisering, översyn, straff, vård, behandling, tungt bagage, svartvit, liberal, konservativ, signaler, avskräckande, konsekvenser och aktörer. Det insamlade materialet lästes igenom på nytt efter genomförd kodning för att identifiera eventuellt missade ord och begrepp som kunde ha relevans för studiens syfte. Efter genomförd kodning gjordes en tematisk analys. Bryman (2018) beskriver tematisk analys som en vanlig aktivitet inom kvalitativ dataanalys där forskare eftersträvar att identifiera teman av olika slag. Där de olika temana bygger på ord, och begrepp och sådant som varit av betydelse som utmynnades ur kodning. De teman som uppkommit bör ha god koppling till studiens frågeställningar samt litteratur som forskarna valt att presentera. En del genomtänkta teman kan underlätta analysarbetet och förståelsen av studiens empiri ur ett teoretiskt perspektiv. Samtidigt påpekas det att det inte finns några tydliga manualer på hur man ska genomföra tematiska analys, vilket ses som en svaghet i metoden (Bryman, 2018).

Vår tematiska analys bygger dels på begrepp och ord som uppkom under kodningen och dels på informanternas resonemang beträffande olika aspekter av debatten som vi fann intressanta. Tematiska analysens resultat blev fem teman: 1) Synen på alkoholanvändning i jämförelse med narkotikaanvändning, 2) Konsekvenser av kriminaliseringen av narkotika, 3) Konsekvenser av avkriminalisering, 4) Perspektiv, 5) Framtiden. Dessa teman kommer att presenteras i resultatavsnittet och sedan analyseras utifrån kunskapsläge och valda teorier.

4.6 Forskningsetiska principer

Under studien har vi försökt att utgå från lagen om etikprövning av forskning med människor (2003:460) och vi har eftersträvat att beakta de forskningsetiska principer som rekommenderas. I studien har vi utgått ifrån fyra forskningsetiska överväganden som Bryman (2018) skildrar som särskilt viktiga när forskningsarbete bedrivs. Principerna är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet betonar vikten av att de medverkande informanterna får information om syftet med studien och vilken betydelse deltagandet kan ha. Vidare ska informanterna informeras om att deras deltagande är helt frivillig och att de när som helst under processen kan ta tillbaka sin medverkan (Bryman, 2018). Med syfte att uppfylla informationskravet skickade vi ett informationsbrev per epost till alla deltagare (se bilaga 1). Informationsbrevet innehöll information om studiens syfte, varför den är viktig och hur intervjuerna utförs. Rätten att själv bestämma sin medverkan har betonats genom att informera informanten att hen kan avbryta sitt deltagande när som helst utan vidare förklaring.

Samtyckeskravet innebär att forskaren behöver inhämta deltagarnas samtycke till att delta i studien (Bryman, 2018). Detta gjordes genom att deltagarna muntligen gav sitt samtycke och även informerades om att det när som helst under processens gång går att ta tillbaka.

Konfidentialitetskravet syftar enligt Bryman (2018) till att det insamlade materialet av informanten ska bevaras och behandlas på ett säkert sätt, vilket innebär att obehöriga inte ska kunna ta del av materialet eller uppgifter som på något sätt kan knytas an till informanterna. Intervjupersonerna har informerats om konfidentialitet både genom informationsbrev samt vid intervjutillfällena där vi valt att upprepa de etiska principerna muntligen. Informanterna blev även informerade om att de mobiler vi använt vid inspelningarna inte hade någon uppkoppling mot molnbaserade lagringstjänster för att säkerställa att materialet förvarades säkert. Vidare så informerades även informanterna om att inspelningarna efter bearbetning kommer att tas bort. Studien har även tagit hänsyn till konfidentialitetskravet genom att när vi har transkriberat intervjudata inte tagit med information som kan knyta tillbaka till informanterna eller deras arbetsplatser.

Sista principen handlar om nyttjandekravet som handlar om att all insamling av data i samband med studien enbart skall nyttjas i forskningssyfte (Bryman, 2018). Detta har gjorts genom att informera intervjupersonerna både genom informationsbrev och vid intervjutillfällena, om att materialet som samlas in endast kommer att användas till denna kandidatuppsats.

De etiska överväganden som studien genomgående tagit hänsyn till syftar till att ingen av informanterna kommer till skada till följd av vår forskning. Vetenskapsrådet (2017) betonar vikten av att forskarna eftersträvar att ingen kommer till skada till följd av sitt forskningsarbete. Slutligen har syftet med studien varit att ta hänsyn till de etiska principerna och värnat om att informanter inte uppfattat sin medverkan i studien negativt. Studien har genomgående haft i åtanke att inte åsamka stress eller ställa frågor som kan mynna ut till oro eller obehag hos informanterna.

5. Resultat

Studien har ämnat att undersöka hur socialsekreterare inom missbruk- och beroende resonerar kring innehållet i den narkotikapolitiska debatten gällande avkriminalisering av narkotika för eget bruk. Vi har utifrån vår empiri lyckats utvinna 5 teman som bedöms vara relevanta för att besvara studiens

syfte. Det första temat har vi valt att benämna som *synen på alkohol i jämförelse med narkotika* och innefattar intervjupersonernas perspektiv och resonemang gällande alkohol kontra narkotika. Vårt andra tema har vi namngett *konsekvenser av kriminaliseringen*, vilket innefattar informanternas diskussion kring de positiva och negativa effekter som kriminaliseringen av narkotika för eget bruk har på individnivå och samhällsnivå. Det tredje temat har vi valt att kalla för *konsekvenser av avkriminalisering*. Detta tema behandlar vilka effekter intervjupersonerna skulle kunna identifiera med en eventuell avkriminalisering för eget bruk. Vårt fjärde tema har vi namngett som *perspektiv* och innefattar informanternas syn på debatten. Det femte och sista temat som vi kommit fram till har vi valt att kalla för *framtiden* och innehåller socialsekreterarnas tankar kring den framtida narkotikapolitiska riktningen.

5.1 Informanterna

Informanterna i studien består av totalt sju socialsekreterare med varierande ålder, kön och erfarenhet. Samtliga informanter är utbildade socionomer och arbetar som socialsekreterare inom missbruk- och beroende. Deras yrkeserfarenhet inom missbruk- och beroende varierar. I tabellen nedan beskriver vi våra informanter.

Informanter	Kön	Ålder	Utbildning	Antal år i arbete
Informant	Kvinna	51 år	Socionom	Verksam inom missbruk- och beroende i 14 år
Informant	Kvinna	29 år	Socionom	Verksam inom missbruk- och beroende i 1,5 år
Informant	Kvinna	58 år	Socionom	Verksam inom missbruk- och beroende i 19 år
Informant	Kvinna	30 år	Socionom	Verksam inom missbruk- och beroende i 1,5 år
Informant	Man	32 år	Socionom	Verksam inom missbruk- och beroende i 1 år
Informant	Man	30 år	Socionom	Verksam inom missbruk- och beroende i 2 år
Informant	Man	36 år	Socionom	Verksam inom missbruk- och beroende i 2 år

5.2 Synen på alkohol i jämförelse med narkotika

Ett återkommande tema i de intervjuer vi genomfört med informanterna var jämförelsen och synen på alkohol kontra narkotika. Detta gjordes ur flera olika perspektiv och innehöll flera resonemang som vi fann intressanta. Ett resonemang som fördes när det gällde avkriminalisering av narkotika för eget

bruk var det faktum att alkohol är lagligt idag, och att denna substans trots det orsakar förödande konsekvenser på både människorna och samhället. Argumentet menade på att alkohol är minst lika farligt som flera typer av narkotikaklassade substanser, trots att detta är legalt, och att en avkriminalisering därför inte hade varit gynnande. Informant 1 säger:

”För jag brukar ofta köra det här argumentet, alkohol är ju minst lika farligt och det är lagligt liksom, man kanske borde förbjuda alkohol istället”

Fortsättningsvis så menade informanterna att det idag finns konsekvenser av att bli tagen med alkohol likväl som det finns konsekvenser av att bli tagen med narkotika. Exempelvis så kan man idag bli omhändertagen genom Lag (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. och bli av med körkortet exempelvis, men att konsekvenserna blir större om du blir påkommen med narkotika.

En annan aspekt som lyftes upp av större delen av socialsekreterarna var att de upplever stora skillnader på hur man ser på människor med ett alkoholmissbruk i jämförelse med människor med ett narkotikamissbruk. Informanterna menar på att man ser och behandlar alkoholberoende som en sjukdom medan narkotikaberoende behandlas som kriminellt. Informant 7 säger:

”Att det är olagligt påverkar hur man ser på personer med missbruk, att de är personer som gör dåliga saker istället för att se dom som personer som är sjuka och behov av hjälp, och att man sedan behandlar dom därefter”

Ytterligare en aspekt som lyfts av en del av informanterna är att det finns ett starkt stigma kring narkotika och narkotikabruk i Sverige, vilket inte finns på samma sätt kring alkohol. Informant 6 uttrycker:

”Vi är duktiga på att stigmatisera narkotikabruk och romantisera alkoholbruk ”

Detta menar informanterna beror på att alkohol är så integrerad i samhället och kulturen på ett sätt som inte narkotikan är, och att det tillhör den sociala normen att man brukar alkohol idag.

5.3 Effekter av kriminaliseringen

Ett annat återkommande tema vi identifierade under intervjuerna var vilka konsekvenser kriminaliseringen av narkotika för eget bruk hade för individer och samhället. En aspekt som många av informanterna tog upp var att lagstiftningen har en avskräckande effekt. Genom att det är olagligt att bruka narkotika i Sverige så menar intervjupersonerna att fler håller sig borta ifrån att göra det. De menade även att den avskräckande effekten bottnar i att man idag av kriminaliseringen får

konsekvenser av sitt narkotikabruk i form av straff. Informant 1 säger:

”Det finns nog faktiskt en avskräckande effekt att om man vet att något är olagligt så gör man det inte.”

Medan en annan grupp av informanter menade på att lagstiftningen/kriminaliseringen inte resulterar i att människor kommer att hålla sig borta ifrån narkotikan, och att den avskräckande effekten inte alls fyller sin funktion. En av intervjupersonerna gjorde en jämförelse med USA där människor begår mord och andra allvarliga brott trots att dödsstraff förekommer. En annan intervjuperson jämförde det med ungdomar som börjar röka cigaretter trots att de är medvetna om att de inte får göra detta.

Intervjuperson 7 säger:

”Vad fyller kriminaliseringen för funktion? Det kanske avskräcker en viss grupp som är i riskbruk, men för de som är långt gångna fyller det ingen funktion.”

De menar även på att kriminaliseringen främst har en avskräckande effekt på de människor som är tidiga i sin drogkarriär och som kanske har ett riskbruk, medan det för personer som redan har ett långtgående skadligt bruk inte alls fyller någon funktion. En annan effekt som en del av informanterna lyfter med kriminaliseringen av eget bruk är att lagstiftningen och de rättsliga konsekvenserna som detta innebär, leder till att människor inte vågar söka hjälp till följd av rädsla och skam. De menar på att kriminaliseringen resulterar i att man stämplar och stigmatiserar människor med missbruksproblematik. En intervjuperson berättar att personer som är med om överdoser inte vågar ringa efter hjälp då det finns en risk att polis tillkallas. Informanten jämför även detta med USA där det finns en särskild undantagslag som gör att de som befinner sig i ett sammanhang där de behöver kontakta sjukvården slipper rättsliga konsekvenser.

Nästan samtliga av informanterna lyfte att de straffrättsliga konsekvenserna av kriminaliseringen kan ha en negativ påverkan på människor i missbruk då det ofta leder till en prick i belastningsregistret och böter. Detta menar intervjupersonerna gör det svårare för målgruppen att göra inträde/återinträde på arbetsmarknaden, svårare att ta körkort, svårare att skaffa bostad och problem med skulder då många av dem inte har möjlighet att betala de böter som utdelas till dem. Man talade om ungdomar som den grupp som främst drabbas av detta och att konsekvenserna för dem gör att det blir svårare att återanpassa sig i samhället om de väl råkar hamna lite snett. Informant 5 säger:

”Svårt att få boende, svårt att få jobb, de får ett bagage släpandes i hur många år som helst. Ingen tjänar på detta”.

En av informanterna uppgav att de klienter som hen möter oftast redan är rejält utslagna från arbetsmarknaden och att det är svårt att säga att det endast är effekterna av kriminaliseringen som orsakar detta, då det finns många andra saker som kan påverka en persons inträde till arbetslivet.

Flera av intervjupersonerna ansåg att narkotikamissbruk är ett problem som inte går att straffas bort och att kriminaliseringen resulterar i att det blir straff på straff för personer som lever med missbruk och beroende. Man menade även att kriminaliseringen gör att människor i missbruk hamnar i ett djupare utanförskap. Informant 2 uttrycker:

“Jag tror inte att stödet är att man också blir kriminellt belastad för att man mår dåligt och använder droger på ett destruktivt sätt liksom.”

Andra intervjupersoner menade att kriminaliseringen är effektiv då det gör det lättare att fånga upp fler människor som lever med missbruksproblem genom att polisen tar personer återkommande för narkotikabrott. Detta eftersom polisen vid ett eventuellt omhändertagande av påverkade personer, förmedlar denna information vidare till socialtjänsten och ökar chanserna till att kunna hjälpa personerna.

”Det ska vara jobbigt att knarka, det ska finnas konsekvenser för då blir det lättare för personer att sluta”

Citatet ovanför illustrerar intervjuperson 1 och dennes resonemang kring narkotikapolitikens utformning idag. Intervjupersonen menar på att lagstiftningen fyller en gedigen funktion genom att det finns straffrättsliga konsekvenser om man tar narkotika. Vidare syftar personen på att det inte ska vara lätt att börja använda droger eller underhålla sitt missbruk.

5.4 Effekter av avkriminalisering för eget bruk

Ytterligare ett tema som vi fått fram ur materialet var vilka möjliga konsekvenser en eventuell avkriminalisering av eget bruk hade kunnat få på individen och samhället. Flera av informanterna lyfte aspekten av att en avkriminalisering förmodligen hade medfört en ökad acceptans och normalisering av narkotika i samhället, och att man med ett sådant tillvägagångssätt sänder ut signaler i samhället om att narkotika inte skulle vara farligt. Informant 1 säger:

”Om det är okej att röka en joint på krogen så kommer fler att göra det”

De menade även att den ökade acceptansen och normaliseringen hade inneburit att fler människor testat narkotika, vilket i sin tur leder till att fler blir beroende och att detta medför ett ännu större

problem med missbruk i samhället. En intervjuperson uttryckte även att det finns en rädsla för att narkotikan ska bli mer lättillgänglig och att narkotikabruket skulle gå ner i åldrarna.

En annan aspekt på ämnet var att avkriminaliseringen av eget bruk hade haft en positiv effekt för målgruppen, detta då det möjligtvis gör att man istället behandlar människor i missbruk som sjuka och inte som kriminella personer. Man menade även på att det skulle leda till att stigmat kring målgruppen hade minskat och att det i sin tur leder till att det blir enklare att arbeta med människorna som har missbruksproblematik. Informanterna syftade även på att avkriminaliseringen hade kunnat resultera i att de lättare vågar söka hjälp hos beroendevården eller socialtjänsten utan att känna tunga känslor som rädsla och skam. Flera informanter menade även på att det hade blivit enklare för personer att lämna sitt missbruk bakom sig vid en avkriminalisering, då de slipper dras med ett belastningsregister och höga skulder på grund av att de inte kunnat betala av sina böter. Informant 6 uttrycker:

”Avkriminalisering skyddar människor genom att låta de inte sjunka längre ner i skiten när viljan för förändring finns, människor som behöver hjälp slipper arbeta i uppförsbacke”

Informanterna uttryckte även att avkriminaliseringen hade hjälpt på det sättet att målgruppen hade sluppit att bli jagade och tagna av polisen och att detta i sin tur även leder till att man frisläpper resurser från polisen genom att de slipper administrera massa ringa narkotikabrott. De menade även på att en avkriminalisering möjligtvis kan leda till att man fokuserar på att förbättra vården för de som lever med missbruk och att man slutar straffa dem för deras sjukdom.

5.5 Perspektiv

Ett tema som utmynnades ur empirin är perspektiv, där övervägande delen av informanterna tycker att debatten om avkriminalisering för eget bruk är svart/vit. Den förs av grupper, där den ena är för avkriminalisering medan den andra motsätter sig det, med fokus på både de positiva och negativa konsekvenserna för personer med missbruksproblem samt samhället. Utifrån informanternas resonemang gällande debatten om avkriminalisering av narkotika för eget bruk framkommer det att dessa upplever att debatten är konstruerad utifrån ett antingen eller tänk och att den är svart/vit, vilket de menar vara i avsaknad av en mellanting eller en gråzon. Informant 4 säger:

“Jag gillar inte för att det två saker som står emot varandra och det blir så svart/vitt, jag tänker att man skulle gärna mötas någonstans i mitten. Kan man hitta en väg mellan de två sidorna? Jag är för kompromisser, jag gillar inte svart/vitt tänkande, jag gillar att man försöker hitta lösningar för att båda har vettiga inställningar, båda vill målgruppen väl, båda har goda avsikter. Där tänker jag om man har omsorg om målgruppen båda två då tänker jag att man möts i mitten och hittar den vettigaste lösningen.”

Informanten utvecklar sitt resonemang och berättar att hen har svårt att se att endast avkriminalisering skulle vara lösningen på narkotikaproblem som finns i samhället.

“Avkriminaliseringen är inte enbart lösningen utan det behövs stora förändringar överlag om det ska fungera och man satsar mycket pengar på vården och behandlingen för människor i missbruk”

Att debatten saknar balans är en annan aspekt som lyfts av flera informanter. Man menade att debatten förs mellan två inriktningar på narkotikaområdet som antingen eftersträvar att narkotika för eget bruk skall fortsatt vara kriminellt eller att man vill åstadkomma en avkriminalisering av narkotika för eget bruk. Debatten ter sig ha ett brukarfokus och informanterna upplever att den utestänger andra aktörer som brukarna själva med sin expertis, anhöriga samt andra professionella som har tät och nära klientkontakt med målgruppen. Informant 3 säger.

“Det är bara röstfiskare och konservativa som hörs i debatten och proffstyckare”

Bland informanterna är det fler som delar bilden av att debatten är i avsaknad av mångsidighet i sin perspektivering, informanterna uttrycker sig olika om debatten, informant 1 formulerar sig:

“Det är väl många aktörer som saknas i den här debatten. Det är ju egentligen de som är för en kriminalisering som hörs, och de är egentligen.. De hörs ju inte så mycket heller tycker jag”

En av informanterna lyfter under intervjun att, det saknas ett mellanting i debatten och den förs i frånvaro av en gråzon. Informant 2 formulerar sig:

”Det finns inga gråzon i det, jag upplever så i debatten att man antingen vill ha ett eller på ett annat sätt”

Informant 7 ger sin bild av debatten om avkriminalisering för eget bruk genom att uttrycka sig

“Vi har fastnat i nåt och stagnerat och en gråskala finns inte”

En av informanter ger sin bild av beroendeproblematiken genom att berätta att missbruk är ett stort och komplext problem. Det inrymmer många fler perspektiv och debatten är begränsad till att eget bruk av narkotika antingen förblir kriminellt eller att eget bruk av narkotika blir avkriminaliserat.

Informant 6 säger.

“Jag tror att själva frågan är så himla stor och komplex, så det finns så många olika perspektiv. Det är både den här jättesjuka personen som behöver vård och sen så har vi personer med ett riskbruk där det kanske är andra saker som är relevanta, sen har vi kriminalitet och hela det perspektivet.. Jag kan inte se att man kan ringa in en lösning som täcker upp alla dom

perspektiven om man bara har två vägar att gå. Jag hade gärna sett att debatten var lite större, att man inte bara pratade om att avkriminalisera eller behålla det”

Citatet ovan syftar till att debatten om avkriminalisering bör inkludera fler perspektiv för att ge en heltäckande bild av problematiken. Samtidigt bör man diskutera hur en eventuell avkriminalisering för eget bruk inverkar på barn ärenden där en förälder misstänks använda narkotika. På vilket sätt påverkar en avkriminalisering polisens arbete i att drogtesta människor för att fånga upp människor med missbruksproblem? Leder avkriminalisering till att detta arbete tappas sin relevans? Informanten fortsätter:

“Om det är avkriminaliserat att ha droger i kroppen så kommer ju det påverka hur mycket man testas liksom, för det inte är lika relevant längre, och hur kommer det påverka handläggningen av barnärenden, där man misstänker att en förälder använder droger.. alltså såna saker”

En av informanterna poängterar vikten av att inte titta på missbrukets olika delar utan istället bör problematiken beaktas ur ett helhetsperspektiv i strävan efter att förstå missbrukets komplexitet, ett helhetstänk bidrar till att arbetet med målgruppen blir mer intressant.

Informant 5 säger:

“Vad som orsakar, eller hur ett missbruk kan upprätthållas. Att man har ett holistiskt helhetssyn. Vad personen varit med om tidigare i livet och hur det kan ha påverkat personen. Var personen befinner sig i dag.”

En annan intressant aspekt som lyfts av nästan alla informanterna är att det praktiska arbetet med klienter har påverkat och format deras syn på de narkotikapolitiska inriktning. Erfarenheter av det praktiska arbetet med klienter har antingen bidragit till en liberal eller konservativ hållning i narkotikafrågan. Det är tydligt att här råder en polarisering bland socialsekreterare när det gäller de olika inriktningar som finns på narkotikadebatten. En informant säger att arbetet med målgruppen har lett till att dennes liberala narkotikahållning blivit mer konservativ. Informant 4 säger

“När jag började här så hade jag en mycket mer liberal inställning kring droger än jag har nu, det tror jag har att göra med arbetet med personerna som själva har en väldigt liberal inställning och man hamnar i, hur kan du tycka att det är så jävla gött att knarka när hela ditt liv är i kras liksom. Absolut att min inställning har ändrats sen jag börjat jobba här åt det håll att jag blivit mer konservativ i frågan än vad jag var innan”

Medan informant 7 menar att arbetet med målgruppen har lett till att hen har fått en mer liberal syn på narkotika,

“Jag har fått mer inblick och perspektiv i hur svårt det kan vara att hamna i missbruk. Missbruket kan få konsekvenser som aldrig tar slut, man får äta upp sina misstag för en längre tid framåt och erfarenheter och inblicken av arbetet med människor inom missbruk och beroende har bidragit till mer liberal hållning”.

Vidare berättar informant 3 att mötet med klienterna förändrat hennes restriktiva narkotikahållning till mer liberalt.

“Mitt möte med klienterna har gjort det absolut. När jag började jobba var jag helt övertygad om man måste få konsekvenser för annars kommer man inte att förstå att man behöver göra nånting åt sitt missbruk. Så tänker jag inte längre, så tänker jag i vissa fall men inte alls i samma utsträckning för det är så mycket annat som gör att man hamnar där man hamnar”

Dock berättar informant 1 att det praktiska arbetet med målgruppen inte haft någon inverkan på hennes resonemang kring debatten och att hen har och har haft en restriktiv narkotikahållning från början av sin karriär som socialsekreterare inom missbruk och beroendevården. Den oförändrade hållningen grundas på de negativa konsekvenser som droganvändning medför. Informant 1 uttrycker sig

“För mig är det ur mitt perspektiv en “icke-fråga” för det för förödande konsekvenser för människor oavsett om det är lagligt eller inte. ett Missbruk får förödande konsekvenser oavsett substans om det är lagligt eller inte”.

Informant 2 berättar att det praktiska arbetet med målgruppen inte påverkat på dennes resonemang kring debatten, däremot att det lett till att hen fått större respekt för beroendesjukdomen. Informanten säger:

“Jag skulle sagt samma saker, jag kan ju mer nu efter att ha jobbat med det om olika konsekvenser och så men jag har inte ändrat uppfattning. Jag skulle haft ungefär samma resonemang under utbildningen och så. Men däremot så får man ju väldigt mycket respekt för hur svår sjukdomen är ändå mer i det här jobbet, hur trasiga och sjuka personerna är som jag träffar”

Informant 5 berättar att hen har haft en drogliberal approach och den har blivit bekräftad i arbetet med klienterna. Informanten säger

“Jag hade nog kanske lite den inställningen innan jag började jobba med missbruk och träffade brukarna. Men absolut att det blivit mer kraftfullt när man sett det med egna ögon på något sätt”

Informant 6 berättar att det praktiska arbetet med klienter har lett till en större förståelse kring att beroendefrågan är både komplex och svår. Informanten säger:

“Ja det har fått mig att tänka att frågan är mycket svårare och komplex än vad jag trodde innan. framförallt det. det blir så tydligt att det finns.. att det sätter såna käppar i hjulen för dom som ska ta sig vidare. Att dom också ska då behandlas som att de begått kriminella handlingar, men också en rädsla för vad som kan hända om”

5.6 Framtiden

Ett av temana i intervjuguiden handlade om frågan, tror du att den nuvarande debatten om avkriminalisering för eget bruk kommer att inverka på den framtida narkotikapolitiska inriktningen? Alla informanter har resonerat och utveckla sitt förhållningssätt i frågan genom att utgå från olika perspektiv. Många av informanterna tror på att Sveriges narkotikapolitiska inriktning är i behov av förändring eller översyn. Vad förändringen kommer att innebära och hur den kommer att formas är ingen som vet. Informanternas resonemang bygger på eget tyckande och spekulationer, alltså vad informanterna själva tror om den framtida narkotikapolitiska inriktningen. Flera av informanterna tror på en kommande förändring i narkotikafrågan, men samtliga är medvetna om att förändringen kommer att ta långt tid och den kommer att ske successivt över tid. En av informanterna menar att en eventuell ändring i narkotikafrågan är mycket avlägsen och det kommer att ta långt tid innan riksdagen skulle lyfta frågan. Informant 1 säger:

“Jättesvårt att svara på liksom så.. Känns ju lite som att det här är någon “sub” debatt, den förs ju inte i riksdagen. Riksdagen skulle ju aldrig ta upp en fråga om att legalisera narkotika. det är ju många år kvar tills dit”.

Informant 2 tycker att frågan är svår att besvara men hen tycker inte att debatten är någon fråga inför kommande val, informanten säger:

“Oj vilken svår fråga, det beror på vad man bestämmer, ni är mer insatta i det här jag är inte det men det är ingen stor fråga inför valet eller det är många andra saker som är”

Informant 3 resonerar kring frågan och lyfter sprututbytesprogram som ett exempel på en väldigt långsam förändring som genomfördes i Sverige. Hen påpekar vikten av att förändringar ska vara noggrant utredda och verklighetsförankrade. Informanten säger:

“Ja det tror jag, jag hoppas ju det i alla fall, men det var ju jätte jättesvårt med sprututbyten till exempel, i den debatten stod jag också på nej sidan till en början, men det har jag verkligen ändrat mig, men den debatten håll på i säkert 15 år innan man genomförde det, det e fortfarande kontroversiellt i vissa lägen liksom. Men ja jag hoppas att det kommer att ske men det kommer

ju va trögt, det tycker jag i för sig i sånt här utveckling ska va. Det ska va trög, det ska inte vara politiken som styr ändringar liksom, jag tycker det ska förändras utifrån hur verkligheten ser ut. Att det är trögt, det tycker jag inte, det gör så mycket. Jag tror vi kommer att fortsätta att anpassa oss fast långsamt”

Informant 4 berör frågan om den framtida narkotikapolitiska inriktningen genom att betona att oavsett formen på den framtida inriktningen är det viktigt att ta med positiva delar från olika perspektiv för att undvika ensidighet. Informanten säger:

“När man går ifrån ett väldigt konservativt sätt att hantera droganvändning och man kanske vänder till ett väldigt liberalt, om det skulle vara nästa scenario så hoppas jag på att nästa steg blir att man slår ihop de delarna, att man blandar det konservativa med det liberala på ett sätt som blir bra.”

I sitt resonemang om narkotikans framtid lyfter informant 5 andra länder som börjat ändra i sin narkotikapolitik, hen tror att omvärldens sätt att hantera narkotikafrågor kommer att smitta av sig även på Sverige och leda till någon form av successiv förändring i narkotikapolitiken, hen hoppas på en lagstiftning som hjälper än stjälpa. Informanten säger:

“Jag tror det kommer ändå bli någon form av förändring på något sätt, jag tror det är oundvikligt. Ju fler. Om man ser länderna som har börjat ändra sin narkotikapolitik så tror jag det kommer vara svårt att inte följa med i det, för jag tror man kommer se mer positiva effekter av det på sikt. Så jag tror absolut det kommer innebära en förändring för narkotikapolitiken, det tror jag. sen hur det kommer se ut. Det kommer säkert bli mindre förändringar över tid successivt. Hoppas jag iallafall, en lagstiftning som kommer kunna hjälpa istället för att stjälpa”

Informant 6 bekräftar den föregående informantens bild om en kommande förändring i narkotikafrågan hemma i Sverige. Även denna informant hänvisar till förändringar som sker i vår omvärld och att dessa förändringar kommer att påverka oss, då vi är och vill vara en del av gruppen. Informanten uttrycker en förhoppning om att professorer som arbetar med missbruk och experter på narkotikaområdet ger mer utrymme vid en eventuell förändring. Samtidigt har Sverige vågat ta en annan riktning till kontrast med omvärlden, exempelvis hur man valde att hantera pandemin jämfört med andra.

“Ja men jag tror att om vinden blåser åt det hållet så kommer vi inte stå helt oberörda av det liksom, vi kommer väl på ett och annat sätt lyssna och ta till oss vad andra gör för att vara en del av “gruppen”. Om större delen av västvärlden väljer att legalisera eget bruk så kommer vi ju också göra det. Men, jag har ändå en förhoppning att våra myndigheter kommer lyssna mer på experter och professioner som jobbar med missbruk än på folk som skriver krönikor eller har ett

stort twitterkonto. Och det verkar ju som hur vi hanterade pandemin att det inte är helt omöjligt att kanske de vill göra det. Att de faktiskt vågar göra något som resten av världen inte gör”

Även informant 7 har ett omvärldsperspektiv och menar att globaliseringen hindrar drömmen om ett narkotikafritt samhälle att fullbordas trots att informanten är medveten om att den rådande narkotika inriktningen tar tid att vända eller ändra på. Dock uttrycker hen en förhoppning om en mer liberal narkotikapolitik.

“Jag hoppas på en mer liberal narkotikapolitik men det kommer att fortsätta i samma bana som har gjort i 40 år och det tar tid att vända på det. Det hade varit som vi var inne på ett steg i rätt riktning att tänka mer liberalt gällande avkriminalisering för eget bruk och att bruk per definition är inte missbruk. Det är en dum dröm att eftersträva ett narkotikafritt samhälle, det kommer inte gå med tanke på dagen globalisering. Det går inte att stängas med narkotikabruk men däremot det är ett reellt problem som inte går att varken att sticka under stol med eller straffa bort”

6. Analys

I tidigare avsnitt framgår intervjupersonernas personliga resonemang och uppfattningar om debatten och de resonemang som förs gällande avkriminalisering av narkotika för eget bruk. Vi kommer i det här avsnittet att analysera studiens resultat med hjälp av två teoretiska utgångspunkter vilket är teorin om stigma och totalkonsumtionsteorin. Vi kommer även att koppla resultatet till det kunskapsläge vi tidigare presenterat i studien samt göra kopplingar till tidigare forskning. Det som var mest framträdande i materialet vi samlat in var *stigmatisering, ökad acceptans av narkotika & tre åsiktsmässiga läger*.

6.1 Stigmatisering

I vår resultatredovisning framkommer det ett antal intressanta resonemang. De behandlar socialsekreterarnas uppfattning om de effekter som kriminaliseringen har på människor som använder narkotika. Det som var mest framträdande var att flera av intervjupersonerna ansåg att den nuvarande lagstiftningen stigmatiserar och försvårar livet för människor som lever med beroendesjukdom. Detta kan tolkas utifrån Goffman (2020) som menar att stigmatiserade individer och gruppers förutsättningar och möjligheter kan påverkas negativt till följd av det stigma som dessa kopplas till. Stigmatisering innebär att en individ avviker från det som anses normalt i ett samhälle på ett negativt sätt, att använda droger är ett avvikande från styrande mekanismer, som står för normer, regler, normativa föreställningar, ritualer, rutiner, institutioner och ordningar (Goffman, 2020). Resonemanget kan även kopplas till Goldberg (2010) som menar att avvikelser helt och hållet är en social företeelse som enbart existerar i relationen mellan en person och den övriga gruppen. Om avvikelserna är av fysisk

eller psykisk karaktär, innebär den hinder för den sociala karriären. Brottslingens avvikelse är störande och synlig och därför kräver den åtgärder. Det leder till att sociala organisationer slutligt och formellt stigmatiserar honom.

Informanterna menar att människor i narkotikamissbruk redan är en svårt stigmatiserad grupp och att lagstiftningen och de straffrättsliga konsekvenserna som personerna får förstärker stigmatiseringen av målgruppen. Detta då man inte bara ser de som människor i missbruk, utan även som personer som begår kriminella handlingar och gör dumma saker. Detta resulterar således i en form av dubbel stigmatisering. Målgruppen blir inte bara stigmatiserad till följd av sitt missbruk utan även genom att de blir karaktäriserade som kriminella. Samhället ser på människor med narkotikamissbruk som en avvikande grupp vilket förstärks genom att narkotikan är kriminaliserad. Goffman (2020) skriver att de handlingar som människor utför och inte överensstämmer med samhället och dess normer blir stigmatiserade. Fortsättningsvis så blir dessa personer ofta reducerade till sin stigmatiserade handling och medför att de inte längre ses som fullvärdiga människor. Personer med narkotikamissbruk blir således identifierade som missbrukare och kriminella istället för att ses som personer i behov av vård och hjälp. Goldberg (2010) skriver att erfarenheten av att blivit ertappat med ett avvikande beteende och att få en avvikare stämpel har en betydande roll till uppbyggnad av en stabil avvikande beteende.

Det framgick även av resultatet att flera av socialsekreterarna såg kriminalisering av narkotika för eget bruk som ett hinder för målgruppen att våga söka hjälp för sitt missbruk, då de bär på tunga känslor av skam och rädsla för straffrättsliga konsekvenser. Detta resonemang går att koppla till det Svensson (2012) skriver gällande människor som inte vågar söka sig till vård eller hjälpinsatser med rädsla för att bli straffade. Han menar att det finns rapporter som visar att kriminalisering och överdriven kontrollpolitik försvårar hälsovården för droganvändaren och skapar ett stigma. Detta medför i sin tur hälsorisker som påverkar enskilda människor såväl som hela befolkningar (Svensson, 2012).

Goldberg (2011) skriver att avvikande beteende trots sina negativa konsekvenser förstärker stigmatisering genom att individen undviker att komma i kontakt med de som stigmatiserat hen, vilket också reducerar den fortsatta stämplingen. Stigmatiseringen kan på så vis tolkas som en bidragande faktor till att kvarhålla människor i sitt missbruk.

Vid införandet av kriminaliseringen av eget bruk år 1988 så var just detta ett av de tre huvudargumenten som diskuterades i förarbetena till lagstiftningen. Som tidigare nämnts så var man orolig att kriminaliseringen av narkotika för eget bruk skulle avskräcka människor från att söka vård och hjälp för sitt missbruk (BRÅ, 2000). Argumentet som förts har således inte försvunnit och är än idag aktuellt hos de socialsekreterare som vi intervjuat.

Johnson mfl. (2017) skriver att den uppskattade vården för människor med missbruksproblematik idag endast når en av fem personer. Fortsättningsvis så skriver de att personer som är i ett riskbruk eller inte är medvetna om att de har detta, avstår från att söka hjälp trots att de upplever problem. De menar vidare att många inom målgruppen upplever stora svårigheter med att erkänna för sig själva att

de har ett problem och att de finner svårigheter att ta kontakt med myndigheter för att söka hjälp då det uppfattas som stigmatiserande och skamfyllt (Johnsson mfl 2017). Svensson (2012) skriver att dagens narkotikasystem leder till att människor med missbruk- och beroende blir marginaliserade och exkluderade från samhället, samtidigt som dessa får ett moraliskt stigma och nekas vård trots deras motivation.

Andersson (2020) uppger i sin rapport att reformeringen och avkriminaliseringen av eget bruk i Portugal sannolikt har resulterat i ett bättre bemötande av människor som använder sig av narkotika, framförallt inom vården. Detta går att tolka som att det narkotikapolitiska tillvägagångssättet möjligtvis kan ha en positiv effekt på att minska det stigma som människor i narkotikamissbruk lever under. Det är även ett resonemang som vi kan se hos våra intervjupersoner. En del av socialsekreterarna menar att en avkriminalisering hade minskat stigmat och resulterat i att fler människor vågar söka stöd och hjälp för sitt missbruk. Goffman (2020) betonar den direkta kopplingen mellan jag och de andra. Mellan det stigmatiserade och det normala genom att använda sig av ett exempel, när en person genom plastikkirurgi befriat sig från sitt stigma, både i andras och egna ögon skiftar hen personlighet. Alltså förändringen tolkas mot det acceptabla. Ur informanternas resonemang kan en avkriminalisering av narkotika för eget bruk fylla samma funktion för människor som lever i ett missbruk, att dessa blir mer accepterade av samhället och känner sig mindre stigmatiserade, vilket resulterar i att de i större grad vågar söka vård och behandling.

6.2 Ökad acceptans av narkotika

En stor majoritet av informanterna uppgav under intervjuerna att en avkriminalisering för eget bruk hade kunnat resultera i att man normaliserar och får en mer ökad acceptans av narkotika i samhället. Resonemangen grundar sig i att lagstiftningen idag har en avskräckande effekt som hindrar människor från att testa droger och att en förändring i lagstiftningen hade resulterat i att man sänder ut signaler till samhället om att narkotika inte skulle vara farligt. Goldberg (2010) förklarar detta genom de tydliga normer vi idag har mot narkotikan. Han menar att om samhället hade utvecklat en mer tolerant attityd till droger så skulle det resultera i att det blir lättare för fler att använda sig av dessa substanser. Detta då drogkonsumtionen i sig skulle betraktas som ett mindre allvarligt normbrott.

Intervjupersonerna menar att en avkriminalisering således hade resulterat i att fler människor börjar testa narkotika eftersom att det inte längre finns tydliga normer eller straffrättsliga konsekvenser som hindrar dem. Detta menar intervjupersonerna i sin tur skulle resultera i att vi kommer att ha fler och allvarligare narkotikamissbruk och narkotikarelaterade skador. Resonemanget som socialsekreterarna för går att koppla till totalkonsumtionsteorin vars ena tanke grundar sig i att en tolerant attityd och tillgänglighet ökar risken för konsumtionen hos såväl normal konsumenterna som hos problematikerna (Goldberg, 2010). Riskerna med en avkriminalisering av eget bruk menar intervjupersonerna hade fört med sig en mer tolerant attityd mot narkotika i samhället och således medfört en ökad konsumtion, vilket kan tolkas utifrån totalkonsumtionsteorin som utgår ifrån att högre totalkonsumtion ger högre

och mer omfattande skador.

Då totalkonsumtionsmodellen utgör den teoretiska grunden för den svenska alkoholpolitiken så kan det antas att socialsekreterarnas resonemang gällande ökad acceptans av narkotika vid en eventuell avkriminalisering bottnar i just denna förklaringsmodell (Johnson m.fl., 2017). Modellen föreskriver även att det mest effektiva sättet att minska beroendeproblem såväl som missbruksrelaterade skador är att minska totalkonsumtionen (Johnson m.fl., 2017). Socialsekreterarna verkar antyda på att kriminaliseringen av narkotika för eget bruk är en effektiv åtgärd som hjälper till att hålla narkotikakonsumtionen nere i samhället. Utifrån totalkonsumtionsteorin kan socialsekreterarnas resonemang gällande kriminaliseringen av droger för eget bruk tolkas som en åtgärd inom teorin som betonar att man genom att reglera håller den totala konsumtionen på låg nivå.

I tidigare forskning framgår det att det inte finns några entydiga tecken på att kriminaliseringen och straffskärpningen har haft någon avskräckande effekt. Varken på ungdomars drogvanor eller om det lyckats minska nyrekryteringen, vilket var en av grundtankarna. Det framgår att andelen ungdomar som provat narkotika ökat under 1990-talet och utvecklingen i Sverige liknar den som finns i flertalet andra länder. Brottsförebyggande rådet menar dock att det inte går att utesluta att bruket bland ungdomar hade ökat ännu mer om inte kriminaliseringen av eget bruk hade kommit till stånd (BRÅ, 2000).

Genom att titta på studier som undersökt Portugal och deras införande av avkriminalisering för eget bruk så har man efter 2001 kunnat se en liten ökning av droganvändning bland vuxna, samtidigt som man rapporterat minskad droganvändning hos problematiska konsumenter sedan 2003 (Hugh & Stevens (2012). Farhågorna som socialsekreterarna uttrycker gällande avkriminalisering av eget bruk kopplat till ökad användning i samhället går alltså genom denna studie att bekräfta. Det som dock skiljer sig är att ökningen av droganvändningen i Portugal verkar skett hos normalkonsumenterna och inte hos de problematiska konsumenterna. Samtidigt som rapporten även visar på en minskning av opiatrelaterade dödsfall och infektionssjukdomar (Hugh & Stevens 2012).

Utifrån totalkonsumtionsmodellen som menar att det finns ett samband mellan per capita-konsumtion och problematisk konsumtion och att en tolerant attityd medför en ökad konsumtion hos normalkonsumenterna såväl som hos problemkonsumenterna, så har man i Portugal endast kunnat se en ökning hos normalkonsumenterna. Vilket skiljer sig ifrån det man tidigare sett i alkoholforskningen.

6.3 Tre åsiktsmässiga läger

I studiens material så upplevde vi att socialsekreterarnas resonemang delades upp i tre åsiktsmässiga läger. Svensson (2012) urskiljer fem olika åsiktsmässiga läger gällande narkotikapolitik och narkotikadebatten som förs. Tre av dessa benämner han som den *prohibistiska linjen*, det *restriktiva folkhälsoperspektivet* och *pragmatisk harm reduction*. I studiens resultat så upplevde vi att socialsekreterarnas resonemang kring innehållet i debatten gick att koppla till dessa tre läger. Flera av

de intervjuade socialsekreterarna rörde sig mellan dessa åsiktsläger i sina resonemang medan vissa upprätthöll sig hårt till just ett av dessa läger.

Den prohibistiska linjen

Inom den prohibitionistiska linjen så är narkotikan och dess farliga effekter det grundläggande problemet. Huvudfrågan är att se till så att människor över huvud taget aldrig börjar experimentera med droger. Den främsta målsättningen inom denna linje är att förhindra den illegala användningen av narkotiska preparat (Svensson, 2012). Inom detta läger kunde vi i resultatet identifiera socialsekreterare som menade att kriminaliseringen av eget bruk är en viktig åtgärd som bidrar till att människor håller sig borta från narkotikan. Vi kunde i materialet även hitta resonemang som går i linje med det Svensson (2012) skriver om att åsiktslägret anser att ”det ska vara svårt att knarka”. Svensson (2012) skriver att detta perspektiv generellt är negativt inställt till skadebegränsande åtgärder och att sprututbytesprogram exempelvis skickar ut signaler till unga människor att samhället accepterar narkotikamissbruk. I resultatredovisningen fann vi argument gällande debatten mycket likt detta, där socialsekreterarna uttryckte att en avkriminalisering av eget bruk hade skickat ut signaler till samhället om att narkotika inte skulle vara farligt. De menade även på att missbruket får hemska konsekvenser oavsett om det är lagligt eller inte och detta i sig är ett argument för att bibehålla den stränga kontrollen som Sverige har idag. Vi upplevde att flera av socialsekreterarna pendlade mellan detta åsiktsläger och det restriktiva folkhälsoperspektivet i sina resonemang gällande debatten om avkriminalisering för eget bruk.

Det restriktiva folkhälsoperspektivet

Det restriktiva folkhälsoperspektivet som återfinns inom bland annat Sverige och USA, anser likt den prohibitionistiska linjen att narkotikan och dess problematiska effekter kräver en sträng kontroll och att de som förminska drogernas skadeverkningar utgör ett stort dilemma (Svensson, 2012). De menar att det drogliberala budskapet kan locka människor att börja experimentera med narkotika, vilket i sin tur medför att många personer, främst ungdomar, fastnar i ett beroende. Vi kunde i vår analys tolkning finna flera resonemang som gick att koppla till detta perspektiv. Intervjupersonerna pratade bland annat om att kriminaliseringen och den stränga kontrollen är positiv då den resulterar i att man lättare fångar upp människor som lever med missbruksproblem och att det ska finnas konsekvenser för de som tar narkotika. Det mest centrala inom detta perspektiv är att man förespråkar en balanserad medelväg mellan tillgångsbegränsning, begränsning av efterfrågan och skadereduktion (Svensson 2012). En större majoritet av intervjupersonerna lyfte att de såg debatten som svartvit och att det inte fanns någon gråzon däremellan. De menade att det borde finnas andra tillvägagångssätt. Att inte bara avkriminalisera eget bruk, utan att kunna införa och göra andra åtgärder som hjälper målgruppen. Johnson m.fl (2017) skriver om vikten av att kombinera olika insatser. De menar exempelvis på att skadebegränsande insatser har störst effekt om de kombineras inom ramen för en mer övergripande

strategi. En strategi som kombinerar individriktade insatser och ett mer strukturellt inriktat arbete. På den strukturella nivån tänker man bland annat på att förbättra utsatta gruppers livsvillkor, bland annat genom att göra riskmiljöer säkrare samt göra lagändringar i syfte att minska negativa rättsliga konsekvenser och stigma för droganvändare. Insatser på individnivån menar man ska handla om att tillgodose den enskilde personens behov av bra vård, tryggt boende och behandling. Även detta resonemang fördes av socialsekreterarna inom denna grupp. Flera menade att en avkriminalisering av eget bruk inte är lösningen på problemet och att man istället bör hitta en lösning mellan det restriktiva och drogliberala. Man lyfte även att det saknas andra perspektiv i debatten. Exempelvis hur en avkriminalisering hade påverkat barnärenden där man misstänker att en förälder använder narkotika och hur drogtestningen kommer att utformas både inom polisen men även inom arbetsplatser ifall narkotika inte lägre är olagligt att ha i kroppen.

Pragmatisk harm reduction

En större grupp av socialsekreterare ansåg vi stod inom det pragmatiska harm reduction linjen, vilkas centrala problemfokus är på den svåra situation som människor med missbruksproblem lever under (Svensson, 2012). Detta åsiktsläger återfinns i bland annat länder som Portugal och Danmark. Dessa intervjupersoner resonerade mycket kring hur förbudspolitiken påverkar människor med missbruksproblematik negativt, bland annat genom att de straffrättsliga konsekvenserna försvårar livet för målgruppen. Svensson (2012) uppger att denna grupp står i kontrast till den hårda linje som prohibitionisterna och de restriktiva företrädare och menar på att detta tillvägagångssätt får konsekvenser och försvårar det dagliga livet för dem som använder droger. Under intervjuerna så lyfte socialsekreterarna att kriminaliseringen av narkotika får stora konsekvenser för människor i missbruk, framförallt ungdomar, genom att belastningsregistret förhindrar deras inträde/återinträde i arbetslivet, svårigheter att få körkort och skulder som i sin tur även försvårar möjligheten för dem att få bostad. Dessa argument förekommer även i Gynnå Oguz (2017) resonemang, där hon betonar att straffa människor för att ha brukat narkotika medför omfattande konsekvenser. Dels att dessa människor betraktas som brottslingar och dels att belastningsregistret försvårar för dessa individer att hitta arbete då många arbetsgivare kräver utdrag från belastningsregistret innan de erbjuder anställning.

Svensson (2012) skriver att denna narkotikapolitiska linje menar att narkotikaanvändningen blir mycket farligare genom att använda sig av förbudspolitik och att kriget mot drogerna i minst lika stor utsträckning är ett lika stort problem som drogerna i sig. I intervjuerna så uttrycker intervjupersonerna även att den nuvarande narkotika- och kontroll politiken medför att poliser administrerar sina resurser på fel sätt då de jagar människor som är i missbruk istället för att fokusera på de tyngre kriminella. Även detta resonemang går att koppla till den pragmatiska harm reduction linjen. Svensson (2012) skriver att företrädarna inom detta åsiktsläger menar att poliserna använder onödiga resurser till att jaga de aktiva missbrukarna istället för att koncentrera sig på narkotikasmugglarna och storlangarna. Istället för straff, tvångsvård och repression så anser de att lösningen på problemen är att övergå till en

politik som betonar folkhälsa och mänskliga rättigheter. Vilket på så sätt kan frigöra resurser från poliser som istället kan användas för vård och prevention. I materialet så kunde vi se att flera av intervjupersonerna uttryckte att narkotikamissbruk inte är ett problem som går att straffa bort och att man istället bör fokusera på vård. Inom detta åsiktsläger är de flesta överens om att den egna konsumtionen av narkotika bör avkriminaliseras eller att polisen bör se genom fingrarna på människors innehav av narkotika till eget bruk (Svensson, 2012). Även detta kunde vi identifiera hos socialsekreterare inom detta åsiktsläger då de tycktes argumentera på ett positivt sätt gällande debatten för avkriminalisering för eget bruk. Denna grupp uttryckte även förhoppningar om en mer narkotikaliberal framtid och att man borde se till andra länders tillvägagångssätt i narkotikafrågan.

De sätt att framlägga sina argument oavsett riktning på narkotikadebatten härstammade från vilken kontrahent de hör hemma i.

En intressant del av studiens resultat är att fler informanter åsiktsmässigt rört sig mellan kategorier och det praktiska arbetet med målgruppen användes som huvudargument till ändring i åsikter gällande narkotika. Informanterna beskriver att de konsekvenser beroendesjukdomen inneburit för deras målgrupp bidragit till en åsiktsförskjutning. En informant som har haft en liberal inställning till droger hade efter sina erfarenheter med målgruppen gått till att vara mer restriktiv i sin hållning. Medan en annan som i början av sin karriär med målgruppen hade en restriktiv syn på narkotikaanvändning har gått mot en mer liberal hållning. Resterande informanter medger att arbetet med målgruppen förstärkt deras åsikter i att ha en liberal respektive restriktiv hållning.

7. Diskussion & slutsatser

Syftet med denna studie var att undersöka hur socialsekreterare inom missbruk- och beroende resonerar kring innehållet i debatten gällande avkriminalisering för eget bruk. Detta undersökte vi genom följande frågeställningar:

- Hur resonerar socialsekreterare inom missbruk- och beroende kring debatten och de argument som förs gällande avkriminalisering av eget bruk?
- Vilka fördelar respektive nackdelar upplever socialsekreterarna med en avkriminalisering för eget bruk?

Det vi fått fram av studien är att det föreligger en polarisering även hos informanterna gällande debatten kring avkriminalisering av narkotika för eget bruk. I studien gick det att urskilja tre huvudsakliga åsiktsläger. Dessa var den *prohibitionistiska linjen*, *det restriktiva folkhälsoperspektiv* och *den pragmatiska harm reduction linjen*. En av informanterna tillhörde den prohibitionistiska linjen och resonerade för en fortsatt kriminalisering av narkotika för eget bruk. Informanten drog paralleller med alkohol som är en laglig drog vars förödande konsekvenser har försett individer och samhället med stora problem. Informanten betonade även att den nuvarande narkotikapolitiken har en avskräckande effekt och att de allra flesta människor avstår narkotika idag för att den är brottslig. Hen

poängterade vikten att en avkriminalisering tolkas av människor i samhället som att narkotikabruk är accepterat och bidra till ett ökat narkotikaanvändande. Det skulle i sin tur resultera i att fler människor fastnar i narkotikamissbruk. För att utveckla resonemanget förslög intervjupersonen att man i stället för att avkriminalisera narkotika för eget bruk kanske borde kriminalisera alkoholen.

De restriktiva folkhälsoperspektiv-orienterade informanterna betonade vikten av ett heltäckande perspektiv gällande synen på narkotikaanvändning, genom att poängtera att det är svårt att se att enbart avkriminalisering skulle kunna lösa problematiken. Därav efterlyste de ett mer allomfattande perspektiv i narkotikafrågan. Hur den ska formuleras och vilka aspekter som ska inkluderas är fortfarande obesvarad.

Informanterna inom harm reduction linjen menade på att en avkriminalisering skulle vara ett steg i rätt riktning och att detta skulle underlätta för människor i missbruk genom att de slipper bli tagna av polisen flertalet gången, få böter och ställas inför rätten. Avkriminaliseringen skulle även leda till att målgruppen får ett vårdfokus istället för rättsliga åtgärder, som i sin tur bidrar till att förbättra människor i missbruks hälsa, minska stigma och underlätta deras tillbakagång till samhället.

Flertalet för- och nackdelar gällande avkriminalisering av eget bruk har kunnat särskiljas utifrån studien där de två mest framträdande delarna var *stigmatisering* och *ökad acceptans av narkotika*. De fördelar man kunnat se var att den narkotikapolitiska åtgärden hade kunnat minska stigmatiseringen kring människor som använder narkotika och som lever med narkotikamissbruk. Vilket således hade underlättat deras väg till att våga söka hjälp. Den huvudsakliga nackdelen som socialsekreterarna lyfte med en avkriminalisering var att det hade lett till en ökad acceptans för narkotika i samhället, vilket i sin tur hade resulterat i att fler människor börjar använda droger och hamnar i narkotikamissbruk.

Sammanfattningsvis visar studien att det likt debatten, föreligger polariserade åsikter även hos socialsekreterarna när det gäller avkriminalisering av narkotika för eget bruk. De resonemang som socialsekreterarna fört under studien liknar de resonemang som förs av forskare och sakkunniga i debatten och det verkar inte finnas någon enhetlighet i deras syn kring området. Det mest intressanta som framkommit i studien är att socialsekreterarnas åsikter kring området påverkats av det praktiska arbetet med målgruppen och att mötet med människor i missbruk har bidragit till antingen en mer restriktiv eller mer liberal hållning i frågan gällande narkotikapolitiken. En annan sak som framkom i studien var att nästan alla socialsekreterare angav att de inte är särskilt insatta i debatten gällande avkriminalisering för eget bruk, däremot problematiserade de vedertagna aspekter som debatten innehåller.

En annan aspekt som framkom i studien var att nästan alla informanter delade en översyn gällande narkotikapolitiken behövs, dock betonade alla att vägen dit bör vara lång och successiv, vilket ger utrymme till utvärdering och möjlighet att utforma en heltäckande riktning på narkotikapolitiken.

Det enda som socialsekreterarna var riktigt enhetliga med var att den narkotikapolitik som är dominerande idag kommer att ta lång tid att förändra.

Huruvida avkriminalisering av eget bruk är en effektiv narkotikapolitisk åtgärd eller inte har vi svårt att svara på. Det vi däremot kunnat se under studiens gång är att frågan är oerhört komplex och att det oavsett tillvägagångssätt kommer att medföra konsekvenser på olika sätt för samhället eller individen. Det hade varit intressant att studera vidare på alternativa narkotikapolitiska åtgärder och att möjligtvis göra en jämförelse mellan olika länders narkotikapolitik. Fortsättningsvis så hade det även varit intressant att studera hur brukare/tidigare brukare resonerar gällande debatten kring avkriminaliseringen av eget bruk samt att möjligtvis undersöka hur större delar av socialsekreterarna inom missbruk och beroende ställer sig till debatten, exempelvis genom en kvantitativ studie.

8. Referenslista

- Andersson, P. (2020). *Avkriminalisering av narkotika: Vad kan vi lära av Portugal?* Narkotikapolitiskt Center.https://narkotikapolitisktcenter.se/wp-content/uploads/2020/02/NPC_rapport_Portugal_webb.pdf
- Aspers, P. (2011). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. (2., [uppdaterade och utökade] uppl.) Malmö: Liber.
- Bergstedt, T. (2020, 26 februari). Forskare: "Polisen ska inte jaga missbrukare". *SVT nyheter*. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/forskare-polisen-ska-inte-jaga-missbrukare>
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Tredje upplagan). Stockholm: Liber.
- Brottsförebyggande rådet (2000). *Kriminaliseringen av narkotikabruk: en utvärdering av rättsväsendets insatser*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ).
- Blomqvist, J. & Olsson, B. (2011). *Narkotika: om problem och politik*. (1. uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2019). *Drogutvecklingen i Sverige 2019*. [Elektronisk resurs] : med fokus på narkotika. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2020) *Hur många använder narkotika i Sverige. Hur många använder narkotika i Sverige? - CAN*
- De Basso, S. m.fl., (2019, 30 januari). Avkriminalisera narkotika i Sverige. *Aftonbladet*. <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/P3bgrR/avkriminalisera-bruk-av-narkotika-i-sverige>
- Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (2017). *Europeisk narkotikarapport 2017: trender och utveckling*. Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå.
- Europeiska rådet (2022). *Eu:s narkotikapolitik*. Hämtad den 10 maj 2022 från <https://europa.eu>

- Folkhälsomyndigheten (2021). Den svenska narkotikasituationen 2021. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/d/den-svenska-narkotikasituationen-2021/?pub=107044>
- Goffman, E. (2020). *Stigma: den stämplades roll och identitet*. (Femte upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Goldberg, T. (2011). *Legalisera narkotika?: ett diskussionsunderlag*. Solna: Academic Publishing of Sweden.
- Goldberg, T. (2010). *Hur blir man narkoman?: - och hur hindrar vi det?*. Solna: Academic Publishing of Sweden.
- Goldberg, T. (2012). Vad händer om vi legaliserar narkotika?. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 19(1), (s. 56-64). <https://doi.org/10.3384/SVT.2012.19.1.2459>
- Gynnå Oguz, C. (2017). Kriminaliseringen av eget bruk: Framgångssaga eller dödsstöten för en human narkotikapolitik?. I N. Eklund & M. Hildebrand (Red.), *Dogmer som dödar: Vägval för svensk narkotikapolitik* (s. 312-331). Stockholm: Verbal.
- Göransson, B. (2011). Narkomanvård i med- och motvind - ur en behandlares perspektiv. I B. Olsson (Red.), *Narkotika: om problem och politik* (s. 207-237). Norstedts Juridik.
- Hughes, C. & Stevens, A. (2010). What can we learn from the portuguese decriminalization of illicit drugs? *The British Journal of Criminology*, 50(6), 999–1022. <https://doi.org/10.1093/bjc/azq038>
- Hübinette, S (2021, 30 april). För stort hopp sätts till avkriminalisering. *Svenska dagbladet*. <https://www.svd.se/a/860jJE/for-stort-hopp-satts-till-avkriminalisering>
- Holgerson, S. (2007). *Kartläggning av svenska polisens narkotikabekämpning*. (Rapport 23). Polishögskolan. <https://static1.squarespace.com/static/5437a800e4b0137bd4ed4b13/t/5443389ae4b052501deb3b53/1413691546339/MOB23.pdf>

- Johnson, B., Richert, T. & Svensson, B. (2017). *Alkohol- och narkotikaproblem*. (Upplaga 1).
Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, B. (2017). Den svenska narkotikapolitiken. I N. Eklund & M. Hildebrand (Red.), *Dogmer som dödar: Vägval för svensk narkotikapolitik* (s. 25-51). Stockholm: Verbal.
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (4., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. (2015). *Att förebygga missbruk av alkohol, droger och spel hos unga* (SBU Utvärderar 243).https://www.sbu.se/contentassets/39d7bef539ef40559c0e9d6d7997d88/forebygga_missbruk_alkohol_droger_spel_barn_unga_2015.pdf
- Socialdepartementet. (2016). *Svensk narkotikapolitik - en narkotikapolitik baserad på mänskliga rättigheter och en jämlik hälsa*. [Broschyr].
https://www.regeringen.se/contentassets/efbfca69b4d6475b938df329235a1378/rk_21164_broschyr_narkotika_a4_sv_3_tillg.pdf
- Svensson, B. (2012). *Narkotikapolitik och narkotikadebatt*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- SFS 1968:64. Narkotikastrafflag.
- SFS 1992:860. Lagen om kontroll av narkotika.
- SFS 2000:1225. Lagen om straff för smuggling.
- SFS 2014:583. Lagen om omhändertagande av berusade personer m.m.
- SFS 1992:859. Läkemedelslagen.
- Stockholm Beroendeklinik. *Narkotikaproblem i Sverige*. Hämtad 10 maj 2022 från
[Narkotikaproblem i Sverige - Stockholms beroendeklinik \(beroendekliniken.se\)](http://beroendekliniken.se)
- Träskman, P (2011). Narkotikabrotten och kontrollen av bruket av narkotika genom straffrättsliga medel. I B. Olsson (Red.), *Narkotika: Om problem och politik*. (s. 43-72). Norstedts Juridik
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*.

9. Bilagor

Bilaga 1: Informationsbrev

Hej! Vi är två socionomstudenter som studerar vår sjätte termin på Marie Cederschiölds högskola, och håller för närvarande på att skriva vår kandidatuppsats. Vi kommer att skriva en gemensam c-uppsats som undersöker den svenska narkotikapolitiska debatten med fokus på avkriminaliseringen av eget bruk. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur socialsekreterare inom missbruk- och beroende resonerar kring debatten gällande avkriminalisering för eget bruk, samt vad de ser för eventuella fördelar och nackdelar med den nuvarande narkotikapolitiken.

Studien är kvalitativ där vi har som avsikt att insamla tankar, resonemang, åsikter och erfarenheter om socialsekreterares syn på den narkotikapolitiska debatten gällande avkriminalisering för eget bruk. Det pågår för närvarande en debatt kring Sveriges narkotikapolitik där många argument både för och emot förs kring huruvida man bör avkriminalisera narkotika för eget bruk eller inte, och vilka effekter kriminaliseringen har på människor som lever med missbruk- och beroendeproblematik. I den polariserade debatten så upplever vi att socialsekreterare som arbetar inom missbruk saknas. Detta har därmed väckt nyfikenhet hos oss båda kring hur de professionella inom socialtjänsten som arbetar nära målgruppen resonerar kring just denna debatt.

Intervjuerna beräknas ta mellan 30-60 minuter och görs på det sätt ni själva känner er bekvämast med (zoom, ett fik, erat kontor eller liknande). Vi är flexibla och anpassar oss gärna efter er. Med ert godkännande så kommer vi att spela in intervjuerna som sedan transkriberas. Inspelningarna kommer att raderas så fort transkriberingen är klar. Vid inspelningen så kommer vi att använda oss av mobiltelefoner som inte är uppkopplade till någon molnlagring, detta för att säkerställa att inspelningarna förvaras säkert och att endast vi har tillgång till dem.

Er medverkan är helt frivillig och ni kan när som helst välja att avbryta ert deltagande. Ni kommer under studien att vara fullkomligt anonyma och därmed kommer ingen information som ni gett ut kunna anknytas tillbaka till er.

Om du är intresserad av medverka i en intervju, är du välkommen att skicka ett mejl till oss så kontaktar vi dig för att boka tid. Har ni några frågor så får ni mer än gärna kontakta oss.

Med vänlig hälsning,

Mikaela Larson Ahlqvist & Abbe Laali.

Mikaela.larson@hotmail.com

Abbelaali07@gmail.com

Bilaga 2: Intervjuguide

Inledande frågor:

- Hur gammal är du?
- Vad har du för utbildning?
- Hur länge har du arbetat inom missbruk- och beroende?
- Kan du beskriva hur ditt praktiska arbete med klienter ser ut?

Ingående frågor:

- Hur ser du på den pågående narkotikapolitiska debatten som förs gällande avkriminalisering för eget bruk?
- Vilka möjliga nackdelar kan du identifiera med en potentiell avkriminalisering för eget bruk?
- Vilka fördelar kan du möjligtvis identifiera?
- Upplever du att en avkriminalisering av eget bruk hade kunnat underlätta för människor som lever med missbruk- och beroendeproblematik? På vilket sätt isåfall?
- Har den pågående debatten påverkat ditt resonemang gällande avkriminalisering för eget bruk? Isåfall hur?
- Har ditt arbete med människor i missbruk påverkat ditt resonemang kring debatten gällande avkriminalisering? Om ja, skulle du vilja ge ett exempel på detta?
- Hur tror du att den nuvarande debatten kring avkriminalisering av eget bruk inverkar på den framtida narkotikapolitiska riktningen?
- Upplever du att vissa aktörer saknas i debatten?